

הרב מנשה פילאפף
מו"ץ בווייליאמסבורג יצ"ו
מח"ס דבר השמיטה

בענין אמירה לעכו"ם לעבודה בשביעית

(מאמר תגובה)

ביותר להכריע בזה הרה"ג ר' שלום פאללאק שליט"א דומ"ץ דחסידי סקווירא בקובץ אור ישראל (תשרי תשס"ח) דבשו"ע חו"מ (סי' ס"ז ס"א) הוכרע דאין שמיטה מזמה"ז מה"ת, ולא ידע דיש חילוק בין שמיטת כספים דרך בזה קיי"ל שהוא דרבנן, משא"כ בשמיטת קרקעות דבזה הוא דאורייתא לדעת הרמב"ם, וכמוש"כ מרן החת"ס ז"ל בהגהותיו לחו"מ שם, והוא כמ"ש הכ"מ בה' מקומות שדעת הרמב"ם ששמיטת קרקעות הוא דאורייתא, בפ"ד מה' שמיטה הכ"ה, פ"א ה"א, פ"י ה"ו, וה"ט, ובפ"א מתרומות הכ"ו, ורק במקום אחד בפ"ד משמיטה הכ"ט כ' הכ"מ להיפך, וסמי חדא מקמי חמשה, כמו"ש הפר"ח בס' מים חיים גיטין (דף ל"ו), וע"י ברמב"ם (פרנקל) פ"ד הכ"ט בהגהות שמבורר שמסקנת מרן הב"י בסוף ימיו הי' ששביעית בזמה"ז דאורייתא, וכבר כ' בחרדים (במצוות התלויות בארץ פ"ב אות י"ד) שלפי דעת רוב הפוסקים שביעית בזמה"ז דאורייתא, וכ"כ התומים (סי' ס"ז) והשאג"א (סי' ט"ו), וכ"ה בערוך השלחן העתיד (סי' ט"ו).

(ב) וכן היתה גם הכרעת הבתי דינים שבירושלים ז"ל מקדמת דנא, כמו שנדפס בקו"ק בשנת תר"ע מש"כ הב"ד שבירושלים, ובראשם הגר"ח ברלין זצ"ל, "כרוזא קרי בחיל", וכ' בתוה"ד, ומכ"ש בזה שרוב מרבתינו הק' ראשונים ואחרונים מלמדים אותנו ואומרים דשביעית גם בזמה"ז הוא דאורייתא עכ"ל, וכ"כ בשו"ת משיב דבר (ח"ב סי' נ'), ובס' שנת שבתון (סי' א'), שכן דעת רוב הראשונים והרמב"ם, וכן האריך בס'

נדרשתי לאשר שאלוני כמה ת"ח מא"י לבאר דעתי העני' בענין השאלה העומד על הפרק בארה"ק, האם מותר לאכול מפירות שדות הנכרים שהממשלה נותנת להם תמיכה גדולה כדי שיעבדו בשביעית, וכפי שנתפרסם לא היו הרבה גוים מעבדים שדותיהם בכל השנים, עד השנה השביעית שהממשלה השתדלה אצלם שיעבדו בשביעית כדי להספיק מזון להחרדים שומרי שביעית, וגם האם יש היתר לסוחרים היהודים להזמין מתחלה אצל בעלי השדות הנכרים ירקות ופירות על שנת השביעית, האם יש בזה איסור מצד מצות שביטת הארץ או איסור אמירה לנכרי בשדה של גוי, והאם הפירות מותרים באכילה לפי דעת רבינו הגה"ק מרן מסאטמאר הגאב"ד ירושלים ת"ו זצ"ל בשו"ת דברי יואל (חיו"ד סי' צ"ז) ושאר פוסקים, והגם כי אינני כדאי לחוות דעתי העני' להלכה, עכ"ז אמרתי בעזה"י לברר מקחו של צדיק בדבר הלכה זו, ויה"ר שלא אכשל בדבר הלכה.

שביעית בזמה"ז מה"ת

(א) תחלה יש להקדים, ששאלות הללו נוגעים לאיסור דאורייתא, הן בשביעית בזמה"ז, והן באיסור אמירה שברדני שביעית יש בזה חשש דאורייתא, כמו שיתבאר בעזה"י. ודלא כמו שראיתי שכמה מהמתירין מגבבין קולות גדולות אחרי שהחליטו להלכה פסוקה דשביעית בזמה"ז דרבנן, מאחר שלפי דעתם כן דעת רובא דרבוותא ראשונים ואחרונים, מה שבאמת זה אינו כלל, ויש רבים גדולים ועצומים מן הראשונים והאחרונים דס"ל שהוא דאורייתא, ואין בידינו להכריע נגדם, והפריז

הרמב"ם שהוא רק מדרבנן, לא ראו מ"ש הרמב"ם בתשו' בפאר הדור (סי' ט"ו וסי' קכ"ב) שהוא מה"ת ואלמלא היו רואים זה היו חוזרין בהם יעו"ש, והבאתי גם משו"ת ביכורי שלמה (ח"א או"ח סי' ע"ז) שאף שמתחילה רצה לצדד כמה צדדי היתר בדיני שביעית מאחר דקיי"ל דהוא מדרבנן, מ"מ בסוף הדר ב"י מאחר שראה בס' ידי אליהו סי' ק"י ובאהלי יהודה דף קע"ג שביירו בראיות עצומות דשביעית בזמן הזה הוא דאורייתא.

(ג) ועכ"פ מאן ספין בדורינו להכריע בזה, ודין שביעית בזמה"ז הוא כדין ספיקא דאורייתא שאסור מה"ת כמו"ש רבינו והאפקעתא דמלכא, וע"כ אין לנו לגבב קולות בשאלות אמירה לעכו"ם בשביל ששביעית דרבנן, ובפרט דלפי"מ שיתבאר יש גם באמירה איסור דאורייתא בשביעית, וביותר שאפילו לפי אלו הראשונים דס"ל דשביעית בזמה"ז דרבנן הוא חמור משאר איסור דרבנן ודינו כד"ת, כמו"ש בשו"ת בית הלוי (ח"ג סי' א') שאף דלהלכה ס"ל דשביעית בזמה"ז דרבנן מאחר שכן הכריע הטור, אף שרוב הראשונים ס"ל שהוא מה"ת, מ"מ מאחר שבני ישראל קבלוהו עליהם בחרם כמפורש בפוסקים, דינו כשל תורה ואסור להקל בו יעו"ש, וא"כ לכו"ע אין לנו לגבב קולות בזה, בפרט אחרי שבדורות האחרונים עקרו לגמרי מצות שביעית מן הארץ ע"י פלפולים והתירים כאלו, ומזה צמח ההיתר מכירה המגוחך של הרבנים הציונים, ע"י צרופי היתר על היסוד של שביעית בזמה"ז דרבנן, וספק קביעת שנת השביעית, ושי' הסה"ת, וכו' וכו', אשר נגד היתרים אלו לחמו רבותינו הקדושים נ"ע וסתרו דבריהם, ואיך נבוא אנחנו כהיום לגבב אותן הקולות שגבבו עוקרי מצות שביעית, אשר נגדם נלחמו רבותינו, כמו שיראה הרואה בכל הספרים העוסקים בזה שסתרו אותן הצירופים שהמתירים כהיום משתמשים בהם להתיר אמירה לנכרי בשביעית.

דין אמירה לנכרי בשביעית

ועתה נפן לבאר דין אמירה לנכרי בשביעית, ובאם זה אסור מה"ת.

אפקעתא דמלכא מהגה"ק מהרש"א אלפאנדרי זצ"ל שכת דעת רוב ראשונים והרמב"ם וכו' שכן נראה הכרעת השו"ע (בתו"מ סי' ל"ד), ושכן דעת רוב גדולי האחרונים כמו שפרטם שם במקורותיהם, ובתוכם האוהחה"ק, ולהלכה הכריע האפקעתא דמלכא דיתכן דרובם ס"ל דהוי דאורייתא, ולו יהא מחלוקת שקול, הרי כ' הר"ן מובא בב"י (יור"ד סי' רכ"ח), דהיכא דהוי ספק אי אסור מה"ת, או לא, הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא, והארין לברר דאפי' להשיטות שהוא מדרבנן יש להחמיר בספק שביעית, ואפי' בספק פלוגתא מכמה טעמים יעו"ש.

וכדבריו ממש פסק גם רבינו ז"ל בשו"ת דברי יואל (חיו"ד סי' צ"ז אות י"ב), דרוב הראשונים סוברים שהוא מה"ת, אמנם יש הרבה פוסקים ראשונים ואחרונים הסוברים שהוא רק מדרבנן בזמה"ז, ואין בערכו להכריע בזה, ועכ"פ מדי ספיקא לא נפקא, והוא ספק עצום של פלוגתא דרבוותא, ומבואר בט"ז (סי' שמ"ב סק"א) בשם הר"ן דכל מילי דמספק"ל אי הוי מה"ת או מדרבנן, מקרי ספיקא דאורייתא ולחומרא, וא"כ להלכה א"א לנו להקל ע"פ דעת הסוברים דשביעית בזה"ז דרבנן דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא יעו"ש.

ובקונטרס דבר השמיטה סי' א' הארכתי בעזה"י לקבץ מהרבה פוסקים שכתבו כן, והבאתי מ"ש בס' שמיטה כהלכתה ובס' הלכות שביעית סי' ד', דאף שהחזו"א הכריע להלכה, דאף שסוגיות הש"ס נוטים לומר שהוא מדאורייתא, מ"מ הרמב"ם ס"ל הוא דרבנן ושכן ההלכה, (וחולק על מרן הב"י שכ' ברוב המקומות בדעת הרמב"ם שהוא מה"ת), וכתבו הם שכמו שכ' החזו"א בעצמו לענין פירות נכרים על הב"י, שאילו ראה תשובת הרמב"ם שכ' לאחר ס' היד הי' אומר הדרני ב"י, כמו"כ נאמר שכל אלו האחרונים והחזו"א בתוכם, אילו היו רואים אגרת הרמב"ם (סי' קכ"ח וקכ"ט) שנדפס בשנת תשי"ח, ששם מפורש להדיא שהוא דאורייתא, היו אומרים הדרני ב"י ע"ש, והבאתי שכבר כ' כן בס' נבחר מכסף (סי' כ"ג) דכל האחרונים שנוטים בדעת

בשביעית, ואם נימא דגם הישראל בעצמו מותר לעשות מלאכה האיך יש מציאות לומר דאשמעינן שאין איסור במה שגורם לעכו"ם לעשות מלאכה, ומזה משמע ג"כ דאף ע"י עכו"ם לצוות לו בהדיא שיעשה מלאכה בשביעית אסור אפילו בשדה של עכו"ם כי לא התירו אלא הגרמא, וכן מבואר בפ"י הרא"ש כשכתב על הך דחוכרין נירין שבשביל עצמו חרשה הנכרי כדי שיוסיפו בדמי' חכירותי', ומדאיצריך לבקש טעם על ההיתר יען שעשה שבביל עצמו מבואר שאם הוא שבביל ישראל אסור אף שנעשה ע"י עכו"ם. ובמהר"י קורקוס (פ"א הל' י"ג) הביא ג"כ פי' הרא"ש וביאר דבריו שאין הנכרי שליח הישראל דלהנאת עצמו הוא חורש, א"כ מבואר בדבריו שגם הוא סובר דאם הנכרי שליח הישראל אסור אף בשדה עכו"ם אף שהוא סובר שבביעית בזה"ז דרבנן, וכן בפ"ח ה"ח הראה מקום לד' הרא"ש האלו שהביא בפ"א, גם כ' שם דמש"ס בבלי נראה דהלכה כמ"ד איישר שאינו מותר אלא החזקה דברים בעלמא ואסור לומר לו חרוש בה טבאות וכו'.

ובמשנה אחרונה שעל המשניות דפוס ווילנא נתקשה במשנה דחוכרין דמה אשמעינן דמותר אף על פי שגורם לעכו"ם לחרוש הלא כיון שאין הנכרי מצווה על השביעית אין כאן לפני עור, ותי' דלדיוקא תני לה חוכרין הוא דשרי אבל לעדור עמו אסור. והנה לפי מ"ש הרא"ש והמהר"י קורקוס דההיתר הוא בשביל שהנכרי עושה לדעת עצמו ולא הוי שלוחו של ישראל הא אם עשה בשליחות ישראל אסור, דאף שאין הנכרי מצווה הלא גם בשבת אין הנכרי מצווה ואדרבה נכרי ששבת חייב מיתה, אבל אם עושה בשליחות ישראל אסור אף כשעושה מעצמו בשביל ישראל, דגורנין אטו אמירה, ומכש"כ בשביעית דחמור יותר בזה, שהרי בשבת אין שום ציווי מדאורייתא על קרקעות ושאר דברים שלא לעשות מלאכה ע"י עכו"ם זולת בשביתת בהמתו שמצווה עלי', אבל בשביעית מצווין מה"ת על שביתת הארץ דכתיב ושביתה הארץ כמבואר בגמרא ע"ז דף ט"ו ע"ב מי דמי אדם מצווה על שביתת

ד) הנה מקור דין זה ממשנה (פ"ד דשביעית מ"ג) חוכרין נירין מן העכו"ם בשביעית, ומחזיקין ידי עכו"ם בשביעית וכו', ומתחילה נעתיק לשון רבינו ז"ל בשו"ת ד"י (סי' צ"ז אות י'), בדרך הילוכו לברר ההלכה שלכל הידיעות אסור לישראל לעבוד בשביעית אף בשדה של נכרי, ואף אסור לצוות לגוי לעשות מלאכתו, כדי שיקח הישראל ממנו הפירות בשביעית, וע"כ אסור להיות לישראל פקיד בשדה של נכרי לצוות להגויים לעבוד בשביעית, והביא ע"ז כמה ראיות וז"ל: מ"ש מהגר"א ז"ל (יור"ד סימן של"א סעיף ב') דמדהביא דברי ספר התרומות ליישב דברי רש"י ז"ל שמע מינה דסובר דמותר לעשות מלאכה בשדה נכרי בשביעית, כבר כתבתי דזה אינו, דאף לדעת רש"י ז"ל אסור, ובדברי הגר"א ע"כ צ"ל שאוסר שהרי במס' שביעית (פ"ד משנה ג') בהך דמחזיקין ידי עכו"ם בשביעית הביא ע"ז בשנות אל' הפלוגתא שבירושלמי חד אמר חרוש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא וחרנא אמר איישר, ולשני אלו המ"ד אסור לעשות מלאכה בשדה עכו"ם בשביעית אפילו ע"י עכו"ם, שהרי גם לאותו מ"ד דמותר לומר לו חרוש בה טבאות מדקאמר ואנו נסיב לה מינך בתר שמיטתא משמע שלצוות לו לעשות מלאכתו שיקח בשביעית עצמו אסור, ולמ"ד שא"ל איישר אינו מותר אלא כעין שאילת שלו' בעלמא, כמבואר כ"ז במפרשים שם, ואם דעת הגר"א ז"ל להתיר להחזיק ידי עכו"ם אף בעשיית מלאכה שיעשה הישראל בעצמו הו"ל למימר רבותא יותר, והאיך הניח הפלוגתא על הך סוגיא דאין עוררין שהוא הלכה בש"ס בבלי והביא הפלוגתא שבירושלמי שהוא נגד ההלכה, דלפי הפלוגתא שבירושלמי אינו מותר אלא החזקה בדברים בלבד וכו'.

עוד רא' שאין עלי' תשובה מתחלת המשנה שם, חוכרין נירין מן העכו"ם בשביעית, ופירשו כולם וכן כתב הגר"א ז"ל וז"ל: יכול ישראל לקבל מן הנכרי שדה בכך וכך כורין לשנה אעפ"י שהנכרי חורשה בשביעית והוא זורעה במוצאי שביעית וגרם לנכרי לחרשה

טובא. ומבואר לפי דבריו באר היטב להלכה שאפילו ע"י עכו"ם אסור לעשות מלאכה אפי' בשדה הגוי כי אף הדיבור של חיזוק בלבד לא התירו אלא בקושי מפני דרכי שלום. וכן כתב במתני' דמחזיקין ידי גוים בשביעית וז"ל: בגמ' פליגי בה אמוראי משום דקיי"ל אין עודרין עם העכו"ם בשביעית מש"ה נדחקן לתרצה. הרי לך בפירוש שזה דוחק לומר דלא מיירי משנה אלא בדיבור, אך מוכרחין לפרש כן המשנה משום דקיי"ל אין עודרין עם העכו"ם בשביעית, וא"כ יש הכרח מסתימות הסוגיא דקיי"ל כהך דאין עודרין עם העכו"ם, וכו' עכ"ל. ומי יוכל לחלוק על המוכרח מדברי הירושלמי דקיי"ל כמ"ד אין עודרין עם העכו"ם, גם סתימות הסוגיא דבבלי הוא כן וכו' עכ"ל.

(ה) הרי דבריו ברור מללו שאוסר ליהודי לצוות לנכרי שיעשה מלאכתו בשדה של נכרי כדי שיקח ממנו הפירות בשביעית עצמו, שהרי באות י' הוכיח מד' הירושלמי והגר"א על המשנה דמחזיקין ידי עכו"ם, שזה בודאי לא איירי באופן שקיבל הישראל השדה בחכירות מהנכרי, רק בעבודה של גוי בשדה של גוי, וע"ז הוסיף אח"כ להביא ראיה מהמשנה של חוכרין נירין לפי' הרא"ש שם דמזה ג"כ משמע דאסור לצוות לעכו"ם שיעשה מלאכה בשביעית אף בשדה של עכו"ם, ובודאי שאין כוונתו רק באופן של חוכרים נירין שהישראל מקבל שדה מן הנכרי, כי הרי הוסיף בזה על הוכחתו הקודמת ממשנה דמחזיקין ידי עכו"ם, וע"ז סובב והולך כל דבריו, וע"ז כתב דגם מכאן מוכח ג"כ דאסור לצוות לגוי והיינו בכל אופן, וכ"כ מפורש להלן באות י"ח וכ"א דבכל אופן יש איסור גמור לצוות לנכרי לעבוד בשדה של עכו"ם בשביעית, דשם לא איירי כלל מחוכרין נירין.

(ו) גם מבואר מד' רבינו ז"ל באות י', די ש בזה איסור דאורייתא דאמירה לעכו"ם בשביעית חמור יותר משבת. משום דמצוות מה"ת על שביעת הארץ דכתיב ושבתה הארץ כמבואר בע"ז (דף ט"ו ע"ב) והרי שדה שאדם מצווה על שביעת שדהו בשביעית, וכנראה

בהמתו בשבת, אמר אביי והרי שדה דאדם מצווה על שביעת שדהו בשביעית, וא"כ למ"ד דאין קנין לנכרי הוא דאורייתא ואף למ"ד יש קנין לנכרי י"ל דגזרו אטו שדה ישראל שהוא דאורייתא, ועכ"פ חמור הוא משבת דשבת א"א כלל שיהיה איסור דאורייתא ע"י עכו"ם במלאכת שדה ואעפ"כ גזרינן באמירה לנכרי, וא"כ טובא אשמעינן בזה דאף שגורם לעכו"ם לעשות מלאכה מ"מ לא נקרא שלוחו כיון שעושה לדעת עצמו ומותר ולק"מ, אבל מ"מ הדיוק הוא אמת ויציב, דמדתני חוכרין דמותר לגרום, בודאי דלעדור עמו אסור, עכ"ל.

וכן כפל רבינו ז"ל דבריו באות י"ח נגד דברי השואל דאין שום איסור שיהא הישראל פקיד ועוסק בהשדה בתור שכיר להנכרי בשביעית, השיג ע"ז רבינו, בזה"ל: כבר ביארתי דברים ברורים כשמלה, שאין שום היתר לישראל לעשות מלאכה בשדה עכו"ם אפי' ע"י פועלים נכרים, ורק גרמא בעלמא מותר כדפי' כל המפוי' והגר"א בתוכם על משנה דחוכרין נירין מעכו"ם, וכן ע"ד שכתב הירושלמי שהביא גם הגר"א על המשנה דמחזיקין ידי עכו"ם, אבל להעמיד פועל בפני אסור בלי ספק, וא"כ הוי ודאי איסור גמור להיות פקיד אפילו בשדה נכרי להעמיד שם פועלים אפי' פועלים נכרים, ומכש"כ שמעמיד פועלים ישראלים שזה ודאי איסור חמור יותר, וגם הפירות אסורים באיסור גמור, אפילו אם ה' השדה באמת של הנכרי עכ"ל.

וכן שילש רבינו עוד הפעם באות כ"א, שהביא ממהרש"ס על הירושלמי זרעים שכתב וז"ל: קיי"ל קרקע אינה נגזלת ואינה נחמסת לעולם וא"י בחזקתינו עומדת לעולם ואעפ"י שאין לנו שם שלטון, ומש"ה תנן מחזיקין ידי גוים בשביעית בדברים בלבד, כגון שראהו חורש או זורע יאמר לו תתחזק או תצליח, אבל לא יותר מכן, אעפ"י שהשדה הוא של גוי, וכן פסק הרמב"ם ז"ל מחזיקין ידי גוים בשביעית בדברים בלבד וכו' אבל לא יסעדנו ביד, הרי לך מבואר שאעפ"י שהגוים היו חורשין שדותיהם אפי' בקושי התירו הדיבור, וגם זה הוא מפני דרכי שלום, עכ"ל יעיי"ש שהארץ

שביעית אין לומר כיון דקרקע זו עומדת ברשות כל ישראל כולם עוברים בעשה דושבתה הארץ ע"י עבודת הגוי בשביעית, וכל מי שיש בידו לקנות קרקע זו חייב לקנותה כדי שלא יעבור בעשה זו, דהא כל ישראל הם כאנוסים בזה, שהם לא מכרו השדה, ואין בידם למנוע פעולת הנכרי שלא יעבוד בשדה זו בשביעית, ומדפסקת הדבר דהתורה לא הטילה איסור עשה על אנשים שאינם אשמים כלל בדבר זה, ורק הישראל שמכר הקרקע לנכרי י"ל דהוא עובר כמש"ל אות מ"ד אליבא דרש"י, ועיי"ש באות מ"ד מ"ש דלדעת רש"י וריטב"א (גיטין דף מ"ז) המוכר עובר בעשה דשביעית הארץ ע"י עבודת הגוי בשביעית, ובאות כ"ו מבאר דלדעת הרמב"ם אין המוכר עובר כיון שכעת גוף השדה של עכו"ם עיי"ש.

(ח) אולם כ"ז אם אין הגוי עובר בשדהו ע"י ציווי הישראל כלל, משא"כ אם הגוי מרבה לחרוש ולזרוע רק ע"י שהישראל מזמין אצלו פירות וירקות, ובלאו הכי לא ה"י עובר בשדהו כ"כ, וביותר לפי מה שנתפרסם בעיתונים שהערביים לא רצו לעבוד בשנה זו שדויתיהם לפי שעולה להם ביוקר, ורק ע"י שהממשלה היהודית משרד החקלאות הבטיח ליתן להם תמיכה של ל' אחוזים מההוצאות, וגם מכסות המים, ע"כ קבלו עליהם לעבוד השדה בשביעית שיוכלו היהודים ליקח פירותיהם בשביעית, נמצא שע"י הישראל בא חילול שביעית הארץ, ובהוה אין אנו אנוסין כלל, וכמו שאסור לישראל לעבוד בשדה של נכרי כדתנן אין עוברים עם העכו"ם בשביעית, כמבואר בגיטין (דף ס"ב), (ורק לאחזיקי בדברים בעלמא שרי דבלא"ה הגוי עובר בשדהו), כמו"כ אסור להישראל אמירה לנכרי שעיי"ז יתחלל שביעית הארץ שהקפידה התנה"ק ע"ז.

(ט) ועפ"י מובן שאין שום ראי' מכל דברי האחרונים המובאים בקונטרס של המתירים, שאינם חוששים לשביעית השדה בשדה של עכו"ם, כמו מה שהתירו במבי"ט (ח"ב סי' ס"ט) ומהרי"ט (ח"ב סי' נ"ב) ומהרי"ט (סי' מ"ז) להשכיר שורו לנכרי לעבוד בקרקע שלו וכדו', דעכו"ם אינו מצווה על שביעית הארץ

בכוונת רבינו ז"ל הוא עפ"י המהרש"ל (בב"מ דף צ' ע"א) דאמירה לעכו"ם בשביעית אסור אפילו אם תאמר דשבת מותר לפי שהשביעית תלה הש"י קדושה בארץ, דכתיב שבת שבתון יהי' לארץ ע"ש, ומקור ד' המהרש"ל הוא מלשון הגמ' בע"ז (דף ט"ו) וכמו"ש במנ"ח (מ' קי"ב) דמה"ט אסור מה"ת להניח גוי לעבוד בשביעית, וכ"כ בס' פנים יפות מההפלאה ז"ל פ' בהר שיש בקדושת שביעית מה שאין בשבת, דהיינו אמירה לנכרי, דבקדושת שביעית הזהיר על שביעית הארץ, כדכתיב ושבתה הארץ שבת לה' שאפילו ע"י נכרי אסור עכ"ל, וכ"כ בערוך השלחן העתיד (זרעים א' י"ט סי"ט) דאמירה לעכו"ם בשביעית אסור מה"ת, וחמיר משבת בזה, לפי ששביעית השדה הוא המצוה מה לי על ידו או ע"י עכו"ם יעו"ש, וכן מבואר להדיא גם בשו"ת מהר"ם שיק (תאו"ח סי' ק"ל) שהוכיח ממשנה דמחזיקין ידי עכו"ם דאמירה לנכרי בשביעית אסור, וכן הוכיח ממשנה דחוכרין נירין דאמירה אסור, ומ"מ כתב דלדעת המהרש"ל אין ראי' משביעית לשאר איסורים דשם תלה רחמנא השביתה בארץ, לכן אסור אפי" ע"י גוי, ממילא אין ראי' לשאר איסורים עיי"ש, וע"ע מזה בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' רכ"ט ור"ל) יעו"ש. ומזה מבואר כדברי רבינו דהרי משניות הנ"ל איירי בשדה של עכו"ם ע"י גוי, ואעפ"כ אסור משום שביעית הארץ.

(ז) ואין לתמוה דא"כ אם גוי עובר בשדהו נכשלים כל ישראל באיסור שביעית, כמו שרצה הרב קוק בספר שבת הארץ עפ"י טענה זו לדחות סברת הרש"ל והמנחת חינוך (מ' קי"ב) דיש איסור מצד שביעית הארץ, וע"ז מחי ל"י אמוחא גדולי ירושלים בשעתו לדחות דבריו, דרק אם מניחים אנו לגוי לעבוד בשדה ישראל עובר על שביעית הארץ, אבל בשדה של עכו"ם אין אנו אחראים לעבודתו, אולם זה דוקא אם הוי עובר מעצמו בשדהו בלי ציווי הישראל, ואינו חורש וזורע כלל בעבור הישראל, א"כ אנו כאנוסים, וכמו"ש בס' תורת הארץ (ח"ב דף קצ"ב) בזה"ל: ומ"מ לענין

התחיל מעצמו כמו בחרש בו טבאות שכ' התוס' דאיירי באמצע חרישה, אבל בתחילה לצוות לגוי אסור עיי"ש.

(יא) ועפ"ז מיושב היטב מה שתמה בשער המלך (פי"ג מהל' שכירות) ע"ד הר"י קורקוס שכ' שלדעת הרמב"ם מותר לומר לגוי שיזרע כלאים בתוך שדה של גוי אף אם הוא בשליחות ישראל ולצורכו, וקשה טובא שהרי בפ"ח (מהל' שמיטה ויובל הל"ח) כ' הרמב"ם ז"ל: מחזיקין ידי גוים בדברים בלבד כגון שראוהו חורש או זורע, ואמר לו התחזק וכי"ב אלו וכו', הרי מבואר מדבריו שהרמב"ם אינו פוסק כמ"ד בירושלמי דא"ל חרוש בה וכו', משום דתלמודא דידן פרק הנזקין נראה דפליגא כמור"ש הר"ש וכ"כ הר"י קורקוס שם, והשתא אם בשדה של גוי אפילו לומר לו כן בהדיא שיחרוש ולצורך ישראל שרי, כ"ש לומר תתחזק וכיצא וצ"ע עכ"ל השעה"מ, וע"פ הנ"ל א"ש דלד' מהרש"ל בשביעית יש איסור תורה משום שביית הארץ אף בשדה עכו"ם וחמור טובא מכלאים, ומיושב ד' מהר"י קורקוס היטב, ואין סתירה מכלאים לשביעית.

ועכ"פ גם בשעה"מ מבואר כד' מהר"ם שיק ורבינו שהוכיחו, דברמב"ם מוכח דבשביעית אסור אמירה אף בשדה של גוי והוא כ"ש מדלא התיר לומר חרוש בה טבאות וכו', (ודלא כמו"ש המתירים לפקפק על ראי' זו), וכן הוכיח רבינו ז"ל מדברי הגר"א ז"ל בשנות אל"י (פ"ד מ"ג) במשנה זו, וגם לד' הגר"א ז"ל עכצ"ל דס"ל דבשביעית חמור אמירה מדין שביית הארץ אף בשדה עכו"ם, דהרי הגר"א (ביו"ד סי' רצ"ב ס"ק ז') דעתו ברמב"ם ושו"ע דבשדה של גוי מותר אמירה לגוי אפי' לצורך ישראל בכלאים, וכן בסיוס, ורק בשל ישראל אסור, ובשביעית מוכח דעת הגר"א שאסור אמירה אפילו בשדה עכו"ם לצורך ישראל כמו"ש רבינו, ועכצ"ל דבשביעית חמורה משום מצוות שביית הארץ.

(יב) וע"כ כ' רבינו ז"ל דלמ"ד אין קנין לנכרי בא"י אסור מה"ת אמירה לעכו"ם, וגם למ"ד יש קנין י"ל דגזרו אטו שדה ישראל שהוא דאורייתא, ועכ"פ הוא חמור משבת,

יעו"ש. ועוד שארי אחרונים שכ' כעיי"ז, דכולהו מיירי שהגוי מעצמו עושה מלאכתו לחרוש ולזרוע בלי ציווי הישראל, ואין חילול שביית הארץ ע"י הישראל כלל, ואין שם אמירה לנכרי כלל, ובלאו הישראל הי' עושה מלאכתו, והי' מקבל שוורים וחסים מאחרים, משא"כ בניד"ד ע"י אמירת הישראל הגוי עובד בקרקע א"י בשביעית, א"כ על ידו נתחלל שביית הארץ, וכמו שאסור לישראל לעבוד בקרקע של עכו"ם, ואפי' בדיעבד פסק הרמב"ם בפ"ד הכ"ט לפימ"ש הכס"מ שם שאם נעבד קרקע הגוי ע"י ישראל הפירות אסורים באכילה, וכמו"כ אסור גם באמירה לנכרי.

(י) ובודאי שאין לסמוך עמ"ש בשו"ת פרי הארץ (ח"ג סי' ד') להקל באמירה לנכרי בשביעית, שסודו עפ"מ שראה בס' זרע אברהם שמביא ממהרש"ל שמחק בד' התוס' בב"מ התיבה "שביעית", ומזה הוציא שאין איסור אמירה לנכרי בשביעית, ולא ראה דברי מהרש"ל גופי' שאדרבה מחקו בעבור שבשביעית אסור מה"ת משום שביית הארץ, ואילו ראה דברי המהרש"ל הי' כותב להיפך, ובזה נסתר גם מה שסמך ע"ד הכ"מ (פ"א מהל' כלאים) בשם מהר"י קורקוס דמותר לומר לגוי לזרוע כלאים בתוך שדה הגוי, ועפ"ד מהרש"ל אין ראי' מכלאים לשביעית דיש בו איסור תורה באמירה מדין שביית הארץ, והוא לא ראה דברי מהרש"ל דבשביעית בוודאי אסור אמירה, וכמו שהוכיח רבינו באות' י' מדברי מהר"י קורקוס גופיה (פ"א מהל' שמיטה ויובל הל' ג') דאם הנכרי שליח מישראל אסור אף בשדה עכו"ם, אף שמהר"י קורקוס ס"ל דשביעית בזמיה"ז דרבנן, וכ"נ במהר"י קורקוס בפ"ח ה"ח דמש"ס בבלי נראה דהלכה כמ"ד איישר וכו', שאסור לומר חרוש בה טבאות עיי"ש. והפרי הארץ לא ראה את המהר"י קורקוס שלא הי' נדפס בימיו, ועי' בטו"ז יו"ד (סי' רצ"ג סק"א) שגם בכלאים אין היתר לומר רק לצורך העכו"ם ולא לצורך ישראל, ובשו"ת מהר"ם שיק (חאו"ח סי' ק"ל) כ' דגם בכלאים אין ההיתר רק אם הגוי כבר

הישראל נתחללה קדושת הארץ, והי' למד' יש קנין לפי סברא זו, ואין היתר אף למהריט"ץ רק להשכיר לו שוורים וכלי עבודה, שהגוי יעבוד גם בלא"ה, ואין עבודת הגוי ע"י ציווי של ישראל כלל.

יג) ובדומה לסברא זו הביא רבינו (בסי' צ"ז אות כ"א) ממהרש"ס על ירושלמי זרעים שכ' דטעם דאין עוודרין הוא משום דקרקע אינה נגזלת וא"י בחזקתינו עומדת לעולם, אע"פ שאין לנו שם שלטון, ומש"ה אין מחזיקין לגוי רק בדברים בלבד שאומר לו תחזוק או תצליח, ולא יותר מכך, וכן מבואר ברמב"ם, הרי אע"פ שהגוים היו חורשים את שדותיהם אפ"ה בקושי התירו הדיבור, ואף הוא מפני דרכי שלום ע"ש, ומזה הוכיח רבינו להלכה דאפי' ע"י עכו"ם אסור לעשות מלאכה בשדה עכו"ם, כי אף הדיבור של חיזוק לא התירו אלא מפני דרכי שלום.

ורבינו מבאר ד' המהרש"ס דקרקע אינה נגזלת, דהיינו אף שהגוים חמסו את א"י מישראל בעת החורבן, אעפ"כ נשארה ברשות ישראל דקרקע אינה נגזלת, ולכן כל א"י הוא ברשות ישראל שקודם החורבן להם ולירושיהם, ואין שום כח אח"כ שיוכל להביא קרקע א"י ביד עכו"ם, ומה"ט אין עוודרין עם הגוי יעו"ש, וזה מתאים למ"ש רבינו (בסי' צ"ח אות ד') דאף למד' יש קנין אסור לעבוד מה"ת בקרקע העכו"ם.

(והסברא מ"ש רבינו בדברי מהרש"ס, יציבא מילתא עפי"ד הרמב"ם (סופ"ז מהל' בית הבחירה) שקדושת עזרא בא"י שלא הי' בכיבוש רק בחזקה שהחזיקו בה, הוא מקודש גם היום אע"פ שנלקח הארץ ממנו, וחייב בשביעית ובמעשרות ע"ש. והתווי"ט (פ"ח דעדיות מ"ו) ביאר דבריו, דמאתר שאין נבואה מפורשת על לקיחתה מינדו בחורבן בית שני, לפיכך שלא כדין נטלו אותו הגוים מידינו, ואין קרקע נגזלת, ומה"ט יש היום קדושת שביעית בארץ, ע"ש. וכה"ג כ' התוס' בב"ב (דף מ"ד) דאין לך אדם שאין לו ד"א בא"י דקרקע אינה נגזלת ע"ש. ועי' ברמב"ם (פ"ג מהל' שלוחין ה"ז), והכוונה בזה שאע"פ שאין לנו כעת

דבשבת א"א כלל שיהי' דאורייתא ע"י עכו"ם וכו' עיי"ש, ונמצא שכמו דאיסור עבודה לישראל בקרקע העכו"ם הוא אסור מה"ת, לד' הראשונים שפסקו כמד' אין קנין, גם באמירה לגוי יש איסור מה"ת לצוות לו לחלל שביתת הארץ בשדהו.

ואף למד' יש קנין שכ' רבינו שאינו אסור אלא מדרבנן, כבר העירוני בעניי בקונטרס דבר השמיטה (אות י"א) דלפי מ"ש רבינו ז"ל להלן בסי' (צ"ח אות ד') סברא עצומה שגם למד' יש קנין אסור מה"ת לעבוד בקרקע עכו"ם, דגם למד' יש קנין לא קאי אגוף הקרקע, דבגיטין (דף מ"ז) ילפי' לה דאין קנין מקראי דגנן ולא דגן עכו"ם, וזה רק לענין הפירות ולא לענין גוף הקרקע, כעין דמצינו כעין זה (בר"ה דף י"ג) בתוד"ה ולא, דאף אם א"י ירושה לנו מאבותינו מ"מ יש להם לעכו"ם חלק במה שזרע, וא"כ י"ל דאף אם יש קנין ואין בפירות נכרים קדושת שביעית אבל גוף הקרקע בקדושתה עומדת ואסור לישראל לעבוד שם בשביעית, ומה"ט אף למד' יש קנין אסור לעדור עם הגוי בשביעית עיי"ש באריכות, לפי"ז יתכן שגם למד' יש קנין אסור מה"ת גם האמירה לעכו"ם בשדה עכו"ם, אף לשי' הבי" שאין קדו"ש בפירות נכרים, אבל גוף הקרקע חייבת בשביתת מה"ת.

ורבינו מביא שם ראי' מד' המהריט"ץ (ח"א סי' מ"ז) שכ' בתו"ד דאפשר דטעם דאין עוודרין, מפני שישראל עובד הארץ בידו ועובר ע"מ שאמרה תורה ושבתה הארץ, אע"ג דאינו עובר על שדך לא תזרע מפני שאינו שדהו, מ"מ עובר שעל ידו אינה שובתת הארץ ועובדה בידה, מה שבשאר דברים כגון למכור להם כלי עבודה אינו עובר בידו עיי"ש, הרי שגם המהריט"ץ כ' בהדיא שאפ"ל שעובר על ושבתה הארץ מה"ת, ורבינו כ' שכן מסתבר להלכה, יעו"ש.

ועפי"ז יתכן שגם באמירה לנכרי שעי"ז עובד הגוי באדמתו ג"כ אסור מה"ת, וכמ"ש רבינו בס' צ"ז למד' אין קנין, אף שאינו עובד בידו ממש, אלא שהגוי ידו כידו, אף דאין שליחות לעכו"ם, מ"מ ע"י גרמת אמירת

ביאור משנה דחוכרין נירין

(טו) אלא דלפי"ז יש להבין מה ההיתר במשנה דחוכרין נירין מן העכור"ם בשביעית, דפי' הגר"א שיכול ישראל לקבל מן הנכרי שדה בכך וכך כורין לשנה אע"פ שהנכרי חורשה בשביעית, והוא זורעה למוצ"ש וגרים לנכרי לחרשה בשביעית, ומבואר בפי' הרא"ש דההיתר הוא לפי שבשביל עצמו חרשה הנכרי כדי שיוסיפו בדמי חכירותי, ומהר"י קורקוס ביאר דבריו שאין הנכרי שליח הישראל דלהנאת עצמו הוא חורש ע"ש, וצ"ע דהלא סו"ס הישראל גרם לחלל שביתת הארץ בשביעית, וכבר העירותי בזה בקו' דבר השמיטה, והבאתי מ"ש בס' משנת יוסף על המשניות בשם תורת הארץ דמתני' אזלא כמ"ד יש קנין, ולמ"ד אין קנין באמת אסור לגרום, וכתבתי דזה לא יתכן למ"ש רבינו ושאר אחרונים הנ"ל דגם למ"ד יש קנין עבודה בקרקע הגוי אסור מה"ת, ובאמת גם בתורת הארץ גופי' בח"ב הדר בי' וס"ל כן גם לשי' הבי" כנ"ל, והדרא קושיא לדוכתא.

ובתוה"א ח"א כ' דא"ש לפי פירוש הרמב"ם ושאר ראשונים שם דמתני' איירי כשהגוי הוא כבר אחרי חרישה, ואז קיבל הישראל השדה על אחרי שביעית, ולפי"ז אין הישראל גורם לחילול שביעית כלל, אולם לפי פי' הרא"ש והגר"א ומהר"י קורקוס הנ"ל מוכח דאין איסור אלא כשהגוי עושה בשליחות הישראל, ולא כשהוא רק גורם שהגוי יחלל שביעית אולם בס' אמונת יוסף מהגר"י דינקליס ז"ל על הירושלמי שביעית (פ"ד ה"ג) ובס' הלכות שביעית (סו"ס ד') ביארו דהיתר דחוכרין נירין הוא רק על החרישה שבזה אין איסור שביתת הארץ רק על הזריעה שכתוב בקראי להדיא אבל לא מלאכת חרישה, או משום דחרישה שאינה לצורך שביעית אין איסור מדאורייתא כמו"ש במרכבת המשנה (פ"א מהל' שמיטה ה"ו) אבל שאר עבודת השדה אסור לגרום לגוי שיעשנו משום שביתת הארץ, ובזה תירצו דברי התוס' בב"מ (דף צ') שרצו להביא ראי' מהירושלמי דהנזקין גבי

רשות להיות לנו ממשלה בא"י, ומן השמים נגזר עלינו שיעבוד מלכיות בזמן הגלות כמבואר בפ' לך בבבית בין הבתרים, אעפ"כ גוף הקרקע של ישראל הוא, ורק הממשלה של א"י ניתן למלכיות בזמן הגלות כמו"ש הרמב"ן פ' לך (ט"ו - י"ב), והוא ע"ד שכ' התוס' (בר"ה דף י"ג) דיש להם חלק במה שזרעו, אבל גוף הארץ שייכת לבנ"י, ועד"ז כ' בפרשת דרכים (בדרך הקודש דרוש ט'), ועי' בסה"ק טיב לבב פ' חיי (דף צ"א) ובפ' לך (דף נ'), ועי' בחת"ס עה"ת פ' חיי (דף פ"א בד"ה נשיא אלקים), ועימ"ש החזו"א (חור"מ סי' א' ס"ק כ"ז) ושביעית (סי' כ"א - ב) מענין זה, ומה שהקשה החזו"א ע"ד מהרש"ס לק"מ עפ"ד התיו"ט הנ"ל, ואכמ"ל).

(יד) ויסוד סברת רבינו הנ"ל דאפי' למ"ד יש קנין זה רק על הפירות, ולא על גוף הקרקע, כבר קדמוהו רבנן, בס' תורת הארץ, (ח"ב פ"ג אות י"ד וט"ז), דגם לשי' הבי" דאין קדושת שביעית בפירות נכרים דיש להגוי קנין פירות, מ"מ לעבוד בגוף הקרקע בשביעית אסור מה"ת דגוף הקרקע כקדושתה עומדת, וכן משמע בכ"מ (פ"ד הכ"ט) לדעת הרמב"ם ישראל אסור מה"ת לעבוד בקרקע עכו"ם, (וחזר בו ממ"ש בתוה"א ח"א פ"ו שהוא רק מדרבנן) עיי"ש. וכבר מבואר סברא זו בשו"ת שאגת ארי' החדשות סי' ג' דלמ"ד יש קנין היינו רק לגבי מעשר הפירות שמיצטי' קרא אבל לא נפקע גוף קדושת הקרקע יעו"ש, וכ"כ בשו"ת קרית ארבע (סי' י"א) ובשו"ת בית הלוי (ח"ג סי' א') ובחי' הגר"ח (פ"א מהל' תרומות ה"י ובפ"ב מהל' ביכורים), ובשו"ת משנת ר' עקיבא (סי' ג' אות ד'), וכ"כ החזו"א (סי' א' וכו"א) בדעת הכ"מ. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' צ"ו) כ' שכן מוכח בכ"מ (פ"א מהל' תרומות פ"ג) עיי"ש, וכ"כ בשו"ת שאילת דוד (חיו"ד סי' י"ח), וכ"כ עוד הרבה אחרונים, ולדברי כל הפוסקים הללו אסור לישראל מה"ת לעבוד בשדה הנכרי, וממילא אסור גם אמירה לנכרי מדין שביתת הארץ.

ועכ"פ כמו"כ אפ"ל גם בניד"ד בהא דחוכרין נירין, דאף שאסור לגרום חילול שביתת הארץ ע"י גוי, אעפ"כ בחרישה דרבנן הקילו בגרמא, וממילא אפ"ל דבשאר מלאכות שביעית אסור לגרום אף ע"י עכו"ם מה"ת.

יז) ובאמת ע"פ דיני אמירה לעכו"ם בשבת יש כמה חילוקים גדולים, בין הא דחוכרים נירים, לשארי אמירות לעכו"ם שיעבוד שדהו כדי שיקח הישראל ממנו בשביעית, דהא דחוכרין נירין דומה ממש למ"ש באו"ח (סי' ש"ז סעיף כ"ב) דמותר לקנות גבינות שהגויים עושים בשבת והישראל הרואה יקנה אותם ממנו אחרי השבת, דעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד אע"ג דאדעתא ליתן לישראל קעביד, וביאר המ"א סק"ג דההיתר הוא לפי דהגבינות עדיין אינם של ישראל, ואפי' אם העכו"ם אינו עושה הגבינות כ"א בשבת שרי, אם הישראל מקבלן בחובו ואם לא יקבלן יפסיד חובו ע"ש. וכה"ג כ' המ"א (סי' רנ"ב סק"ט) אם צווה לעכו"ם לעשות לו מנעלים וראהו עושה בשבת א"צ למחות בידו, דהא עדיין לא נקרא שם ישראל עליו, ואי בעי העכו"ם מזבין אותם המנעלים לאחר ויעשה לו אחרים ע"ש, וע"ש בשו"ע הרב ס"ט, וכמו"כ ממש הוא בחוכרין נירין שהעכו"ם עושה בשביעית בשדה בשלו ולא נקרא שם ישראל עליו, אף שהישראל קיבל השדה בחכירות על אחרי שביעית, אבל בשביעית אין שם הישראל נקרא עליו כלל, והגוי יכול לבטל ההסכם ולהשכיר השדה לאחר, א"כ מה שהגוי חורש בשביעית בשביל עצמו חרשה הנכרי כמו"ש הרא"ש בפירושו, וכפי שביאר הר"י קורקוס שאין הנכרי שליח הישראל דלהנאת עצמו חורשה, והישראל אינו לוקחה רק אחרי שביעית ולא בשביעית עצמה.

יח) אולם היתר זה לא שייך אם מזמין פירות וירקות אצל הנכרי בעל השדה, שבכל שנת השביעית עצמו יזע בעבורו והישראל נהנה מזה בשנת השביעית, דבכה"ג אסור בשבת אם הגוי עושה כדי שיהנה הישראל בשבת אפי' אם עושה בשלו, כמבואר במס' שבת (דף קכ"ב) בהדליק נכרי נר, או מילא

מחזיקין ידי נכרים בשביעית דקאמר א"ל חרוש בה טבאות ואנא נסיבנא מינך בתר שביעית, דמזה מוכח דמותר לומר לנכרי לעשות בשלו ודחו דאין ראי' דהתם התחיל הגוי כבר לחרוש, ולכאורה למהרש"ל בהגהותיו בתוס' שלאח"ז הרי בשביעית אסור אמירה בלא"ה משום שביתת הארץ, ולהנ"ל א"ש דבחרישה קיל, אבל בשאר מלאכות אסור לגרום לגוי ע"י הזמנה שיעבוד בארץ, אף שיש להגוי אפשרות להביא בהיתר, מ"מ יש כאן עבודת עשה של שביתת הארץ שע"י הזמנתו גרם לבטל שביתת הארץ ע"ש, וע"י בתוה"א ח"א פ"ו סי' ל"ב שכו' כע"ז.

טז) וכדמות ראי' לזה שחרישה קיל משאר מלאכות, מציינו גם בדין נעבדה באיסור שהפירות נאסרים כמו"ש בכ"מ ורדב"ז (פ"ד הכ"ט), ואילו בחרישה מציינו במתני' (פ"ד מ"ב) שדה שנטיבה שב"ה מתירין הפירות, וע"י בשו"ת דברי יואל (חיו"ד סי' צ"ו אות א' וב') שמביא בשם המפרשים שחרישה קיל שאינו אסור רק מדרבנן שלא נחרש רק פ"א וכדו', וגם משום שבחרישה לא נעשה מלאכה בגוף האילן והפירות ואינה אלא הכנה וגרמא, וע"כ לא נאסרו הפירות, וגם לענין לא תאכל כל תועבה, הביא מד' התוס' (חולין דף קט"ו) ד"ה חורש, דבחרישה ל"ש לא תאכל כ"ת שאינו אוכל החרישה אלא הבא על ידה ממנה יעו"ש באריכות, שהביא כן גם בשם הגר"א מגריידיץ ז"ל בפ"י למשניות, ובתפארת ישראל פ"ב מ"ו ועוד מפרשים יעו"ש, וע"י גם בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"א סי' קכ"ה) וגם בשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' קפ"ג) שכ"כ, וע"י גם בבית ירדב"ז שהאריך בזה, וכ"כ בחזו"א (סי' י' סק"ו) שנטיבה קיל, ועיימ"ש בעניי בדבר השמיטה ס"ד בזה, ובדברי יואל כ' שם במ"ש התוס' במו"ק (דף י"ג) דאם נטיבה היינו חרישה אינו מלאכה מה"ת, אף דמבואר בריש מו"ק דחרישה מלאכה דאורייתא בשביעית, צ"ל שבין אם נפרש שהוא חרישה הראשונה, או השני', אינו עיקר החרישה הנאסרת מה"ת, ועיימ"ש ברידב"ז בזה.

שהגוי נותן לו, דאז אסור אף אם הגבינות של נכרי. וכן מבואר בשו"ע הרב ז"ל (סי' ש"ז סעי' ל"ח) דהישראל יוכל לקנותן "אחרי השבת" לאכילה, ומ"ש שם: דלפיכך מותר לומר לו שיעשה אפי' בשבת, שמותר לומר לנכרי עשה מלאכתך אף אם מגיע מזה ריוח לישראל, אין הכוונה שהישראל אוכל ממנו בשבת, דבכה"ג אסור, אלא שיש לו הנאה וריווח שיוכל לקנות אחרי השבת, אבל אין גופו נהנה מזה בשבת, וע"ז ציין הרב ז"ל כמו שנתבאר לעיל, והיינו בסל"ה, שם מבואר דמותר לומר לגוי שיעשה מלאכה לצורך עצמו אף אם מגיע לישראל הנאה מזה, כגון שאומר לנכרי כבה דליקתך, וכוונתו שלא תעבור הדליקה לבית הישראל וכל כיו"ב ע"ש, אבל אם גופו נהנה מהמלאכה בשבת עצמו אסור לכו"ע, וע"ז במהדורא בתרא של הרב ז"ל (לסי' רמ"ג בסופו) שהכריע שבין אם עושה הנכרי בשל ישראל ובין בשל נכרי א"צ למחות בעושה מעצמו, רק אם נהנה ממנו הישראל בשבת עצמו שאז אסור, לפי שאם הישראל נהנה יצטרך למחות, וע"ז גם בקו"א (סי' ש"ה סק"א) עי"ש, וכו"ז ברור למעיין במקורות הלכה זו.

כ) וגם מה שהתיר הרב ז"ל (בסי' ש"ז סעי' ל"ח) דמותר לומר לו שיעשה מלאכה בבית של גוי, הנה כבר העיר בתה"ל"ד (סי' רנ"ב סק"ו) דהרב ז"ל סותר א"ע דבסי' רנ"ב סעי' ט' כתב דגוי שעושה מנעלים לישראל דאף לכתחילה מותר לצוות לו לעשותם רק שלא יאמרו לו שיעשה בשבת עכ"ל. והתל"ד כ' דמדברי הש"ג ספ"ג דע"ז שהביא המ"א סוסי' ש"ז בגבינות, מוכח להדיא דאסור לקבוע מלאכתו בשבת, אם לא במקום פסידא דאז שרי כמו במכס ע"ש. והניח בצע"ג יעו"ש, וא"כ מכ"ש אם הישראל קובע מלאכתו בשבת כדי ליהנות ממנו בשבת דאסור לכו"ע.

כא) וכ"ז שייך גם לענין שאר איסורים שאסור לישראל ליהנות ממלאכת הגוי בשלו, וכמו"ש רבינו בשו"ת דברי יואל (חיו"ד סי' צ"ב אות א') לענין אמירה לעכו"ם בהרכבת כלאים דאף דלפי"ד הרמ"א (סי' רצ"ז ס"ד)

מים, או עשה כבש, בשביל ישראל, אסור ליהנות ממנו אפי' עשה מאליו. וכ' התוד"ה ואם, דהיינו אם גוף הישראל נהנה בשבת, לא אמרי' נכרי אדעתא דנפשי' עביד, ועי' בר"ן שם בשם הרמב"ן דאף אם הגוי עשה הכבש מעצמו שלו אסור לישראל ליהנות ממנו, וכן מוכח בעירובין (דף מ') ובביצה (דף כ"ד), גבי פירות שהביא נכרי לישראל דאסור. ובשו"ע (סי' רע"ו) בנכרי שהדליק נר לישראל שאסור ליהנות ממנו אפי' בקצץ, וכן הוא בסי' שכ"ה וסי' תקט"ו ובשאר מקומות.

וכ"כ להדיא בשו"ע הרב (סי' רנ"ב ס"י) דאף אם הגוי מבעיר עצים שלו שא"צ למחות בידו, מ"מ אסור לו ליהנות בשבת מהנר והמדורה, לפי שאם ינהה גופו מעתה בשבת, נמצא שעיקר המלאכה נעשית בשבילו בשבת וכו' עיי"ש. ובספר תהלה לדוד שם סק"י הוסיף, דאף אם עשה הגוי המלאכה בביתו של נכרי אסור. כמבואר במ"א סקט"ו דאף במנעלים שעושה משלו בביתו, בעיר שרובה ישראל אסור ליהנות, אלא דעת הר"ן שהוא דעת המתירין (בסי' רנ"ב ס"ד) שמותר לישראל ללבוש מנעלים שנגמרו בשבת, דאסור רק היכא דעכו"ם עושה אדעת' דישראל כדי שיהנה הישראל ממנה בשבת עצמו, עי' מ"א סק"י"א, ולכן בהנך דף קכ"ב אסור אפי' בקצץ אפי' לדעת הר"ן, דעיקר עושה העכו"ם כדי שיהנה בו הישראל עכשיו. אלא דס"ל להתיר בכלים לכובס או עכו"ם שעושה כלי לישראל בקבלנות וגמרה בשבת, כיון דעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד להשלים קבלנותו שרי ליהנות ממנה בשבת, והג"א אוסר אף בזה כדי שלא יהנה ישראל ממלאכתו בשבת וצריך להמתין עד מוצ"ש בכדי שיעשו, וכן פסק הרמ"א בס"ד אם לא במקום הצורך, וכ' התל"ד דלשי' זו אף בעכו"ם עושה משלו אסור, וכ"מ להדיא מדברי המג"א (סי' תקט"ו סק"ג) יעו"ש בתהלה לדוד באריכות.

יט) ועפ"י"ז מוכרח דמה שהתיר הרמ"א בסי' ש"ז בגבינות בעושה בשלו, הוא רק שם שהישראל יקנה הגבינות רק אחר השבת, ולא אם הישראל נהנה בשבת עצמו מהגבינות

עדיין אין השדה נקרא על שמו כלל, כע"מ ש המ"א (בסי' רנ"ב סק"ט) הנ"ל לענין מנעלים, ואם בעי העכ"ם חוכר השדה לאחרים, והחרישה הוא עושה אדעתא דנפשי' בלי שליחות הישראל כלל, וכעין מ"ש השעה"מ (הל' שכירות פי"ג ה"ו) בהאי דחרוש בה טבאות ואנא נסיבנא מינך בטר ז', דל"ל דהוי כעושה מלאכה לצורך ישראל, דהא לא חשיב לצורך ישראל שהרי אינו סומך עליו ואינו אלא פטומי מילי בעלמא ע"ש. ממילא אין בזה חשש אמירה לנכרי ולא משום ושבתה הארץ כלל, משא"כ אם ממשלת ישראלית תומכת בתמיכה מרובה את הפועלים הנכרים כדי שירצו לעבד שדותיהם בשנה השביעית, כדי שיוכלו יהודים להנות מפירותיהם בשנה השביעית, וכן אם סוחרים יהודים מזמינים אצל הגוי שיעשו כל מלאכות שדהו כדי שיקנו ישראל ממנו בשביעית הפירות והירקות, ונהנים הישראלים בשנה השביעית מחילול שדות א"י בשביעית, שרק בעבור האמירה לנכרי הרבה לזרוע ולנטוע ולעשות כל מלאכה בשדה כדי שרובות יהודים יאכלו ממנו בשביעית, בוודאי שיש בזה איסור מדין ושבתה הארץ לשי' מהרש"ל, וגם מדין אמירה לנכרי שאסור בכל האיסורים.

(כג) וראיתי לרב א' מירושלים שכ' בתשו' לדחות הראי' מד' רבינו בשו"ת דברי יואל הנ"ל, דאדרבה הוא ראי' להיתר, דהרי הביא ההיתר של חוכרין נירין כשעכו"ם חורש בשלו, ורק בפועל רק לצורך ישראל אוסר, אבל אם העכו"ם עושה בשלו והוא מרוויח בזה אדרבה מבואר שם דמותר, ובניד"ד דומה לסי' רנ"ב במנעלים שמותר ליקח מן הגוי אם תופר מנעלים שלו כנ"ל, דאע"ג דשם דוקא שלא נתכוין שיהנה ממנו בשבת, ובעיר שרובה ישראל שוודאי עשאה לצורך ישראל אוסר, מ"מ בשביעית וודאי שמותר לפי"מ דקיי"ל יש קנין להפקיע מקדושת שביעית כל זמן שהשדה אצל עכו"ם, "והרי הוא כחול"ל, ובשלמא אם הגוי עושה בשליחות ישראל לצורכו אוסר דהרי ישראל אוסר לו לעבוד אפי' בשדה עכו"ם, וע"ז האריך בד"י לאסור אפי' אם יש

מותר היכא שהנכרי עושה לטובת עצמו. הנה ההיתר בשביל שגם בשבת מותר לומר לנכרי עשה מלאכתך בשבת עי' כ"מ וב"ח וש"ך, אבל היכא שהישראל מצוה לו לעשות מלאכה להנאת הישראל, כו"ע מודי דאסור אף אם הנכרי מכוון גם להנאת עצמו, והיתר אריסות וקבלנות בשביל דעביד אדעתא דנפשי', הוא מטעם שלא ציווהו הישראל בפ"י לעשות מלאכה בשבת, ואמרי' דמדעתא דנפשי' עביד, אבל היכא שציווהו בפירוש לעשות בשבת להנאתו אין היתר במה שגם הגוי עושה לטובת עצמו וכו' עכ"ל, ועיי"ש מאות ד' ולהלן שבירר ש"מ"ש הרמב"ם ז"ל (כלאים פ"א ה"ו) שאסור לישראל הניח לעכו"ם שירכיב לו אילנות שעמד ע"ז המל"מ, שהוא בשביל שאפי' בלא אמירה אסור לו להניח להגוי שירכיב לו האילן, כמו בשבת שאסור להניח כשהגוי עושה מעצמו כשגוף הישראל נהנה מזה בשבת עיי"ש באריכות שפילפל בדברי הפוסקים בזה.

(כב) וא"כ כ"ש בשביעית שחמיר טובא שיש בזה משום שבייתת הארץ, שאסור להישראל ליהנות בשנה השביעית מחילול שבייתת הארץ אף בשדה של עכו"ם, וכמו"ש רבינו (בסי' צ"ז) בזה"ל: לפי"מ ש"הרא"ש ומהר"י קורקוס דההיתר בשל חוכרים נירין הוא בשביל שהנכרי עושה לדעת עצמו ולא הוי שלוחו של ישראל, הא אם עושה בשליחות ישראל אוסר, דאף שאין הנכרי מצווה הלא גם בשבת אין הנכרי מצווה, ואדרבה נכרי ששבת חייב מיתה, אבל אם עושה בשליחות ישראל אוסר אף כשעושה מעצמו בשביל ישראל, דגזרינן אטו אמירה, ומכש"כ בשביעית דחמור יותר בזה וכו', דבשביעית מצווין מה"ת על שבייתת הארץ דכתיב ושבתה הארץ וכו', עיי"ש. א"כ אם הישראל מצווה לנכרי לעשות מלאכה בשדהו כדי שיהנה מפירותיו בשביעית בוודאי דאסור בהנאה מחילול שבייתת הארץ, והוא כ"ש מדיני שבת.

ועפי"ז מובן היטב החילוק, דבחוכרין נירין לא חרש הגוי כלל בעבור ישראל, אף שהישראל חקר השדה על אחרי שביעית, אבל

וירקות שנתגדלו ע"י מלאכת הגוי בשביעית וקצירתם בשביעית.

כד) וביתור תמוה מ"ש רב א' מהמתירים לפרש כוונת רבינו בתשו' הנ"ל, שלא כ' לאסור אמירה רק בשדה החכורה לישראל דעיקר החרישה הוא לטובת ישראל, והוי כעושה בשל ישראל עבור ישראל, ורק בזה אסור אמירה, אבל אין שום רא' מדברי רבינו לאסור באם הנכרי עשה בשדה שלו ממש ע"מ שהישראל יקנה ממנו דבזה ליכא שום איסור אמירה לעכו"ם עכ"ד. וכל הרואה כל המשך דברי רבינו יראה דכ"ז ליתר, דהרי דברי רבינו סובבים עמ"ש בקטע שלפני זה להביא רא' מדברי השנות אלי' בפ"ד מ"ג דגם למ"ד חרוש בה טבאות, מדקאמר ואנא נסיבנא לה מינך בתר שמיטתא משמע שלצוות לו לעשות מלאכתו בשביעית כדי שיקח ממנו בשביעית עצמו אסור, ולמ"ד שא"ל איישר אינו מותר אלא כעין שאלת שלו' בעלמא ושם לא איירי מחוכרין כלל, ועז"כ רבינו בד"ה עוד רא', להוכיח גם ממשנה דחוכרין, דמזה "משמע ג"כ" דאף ע"י עכו"ם לצוות לו בהדיא שיעשה מלאכה בשביעית אסור אפי' בשדה של עכו"ם, כי לא התירו אלא הגרמא, וא"א לומר דכוונתו רק בשדה החכורה לישראל, שהרי הוסיף על ראייתו הקודמת ממשנה דמחזיקין ידי עכו"ם, דאיירי דגוי העובד בשדה של גוי, ועז"כ סובב ראייתו גם ממשנה דחוכרין, ומפ' הגר"א דמזה משמע ג"כ שאסור לצוות לעכו"ם לעשות מלאכה אף בשדה של עכו"ם, כמו"ש רבינו מפורש, ולא ידעתי איך אפשר לסלף דבריו הברורים, וכן מיד אח"כ המשיך להביא רא' ממהר"י קורקוס בפ"א הלי"ג בהא דחוכרין, וכן מ"ש בפ"ח ה"ח דבש"ס בבלי נראה דהלכה כמ"ד איישר שאינו מותר אלא החזקת דברים בעלמא וכו', ושם וודאי מיירי בשדה של עכו"ם, ועל כל זה המשיך אח"כ לומר דישי בזה איסור משום שביתת הארץ.

ובאמת מעיקרא דדינא פירכא כל יסודו דבחוכרין נירין הוי כשדה של ישראל אינו אמת כלל, דהישראל לא חקר השדה רק על שנה של אחרי שביעית, ובשביעית השדה כולו של הגוי

קנין, אבל כשעכו"ם עושה לצורכו והישראל נהנה לא שייך זה בשביעית, ובמחכ"ת דבריו תמוהין מאד, מ"ש מחוכרין נירין כבר ביארנו דשם הגוי עושה בשלו, והישראל לא קבע מלאכתו לעשות בשביעית, ואינו נהנה ממנו כלל בשנה השביעית, וכעת כל הקבלה הוא פטומי מילי בעלמא, והגוי עביד אדעתא דנפשי', משא"כ בניד"ד אם מזמינים יהודים אצלו ליקח ממנו הירקות והפירות בשנה השביעית, וגופם נהנים ממלאכתו בשביעית הרי עביד אדעתא דידהו, כמו"ש הפוסקים בשבת, ומ"ש דלמ"ד יש קנין הוי כחול"ל ולא הוי כשביעית כלל, ח"ו לומר כן, ונעלם ממנו מ"ש רבינו בסי' צ"ז ממהרש"ס הנ"ל, וביותר מ"ש רבינו בסי' צ"ח וכ"כ שארי גדולי האחרונים הנ"ל, דגם למ"ד יש קנין הוא רק על הפירות, ולא בגוף הארץ שבקדושתה עומדת, ואסור מה"ת לעבוד שם, וגם ע"י גוי יש משום ושבחה הארץ כנ"ל מדברי רבינו, וכן מבואר בשו"ת מהר"ם שיק עפ"י דמהרש"ל, וכ"כ בס' שעות דרבנן דף פ"א.

ואף אם לא נימא כסברא זו, מ"מ גם למ"ד יש קנין יש איסור דרבנן לישראל לעבוד בקרקע כדתנן אין עודרין, ועכ"פ מדרבנן יש איסור גם באמירה לעכו"ם כמו"ש רבינו, ועז"כ מרעיש נגד המקילין בזה, ואיך יתכן להעמיס בדברי רבינו דלמ"ד יש קנין הוי כחול"ל ח"ו, ובכה"ג שהישראל נהנה בשביעית מעבודת הנכרי שעבד ע"י הזמנתו בוודאי אסור. והוא כ"ש משבת כמו"ש רבינו.

ובאמת עיקר טעם מנהג ירושלים שנוהגין להקל בפירות נכרים, אינו משום דקיי"ל יש קנין, אלא משום שסומכין על הדרש והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לכם ולא לנכרים, כמו"ש בתשו' אבקת רוכל וכמו"ש בפאת השלחן (סי' כ"ג) יעו"ש שמקורו בהספרא פ' בהר, ושזה עיקר ההיתר ע"ש, ועפ"י בוודאי דיי"ל דדרש זה אינו רק על הפירות ולא על גוף הקרקע דע"ז ל"ש "לכם לאכלה". ולפי"ז י"ל דבקרקע קיי"ל אין קנין ואסור מה"ת לעבוד שם, וח"ו לומר דהוי כחול"ל, ובוודאי אסור ליהנות הנאת הגוף בשביעית גופי' מפירות

בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא, וחרנא אמר איישר, וגם לאותו המ"ד שמיקל מוכח שרק על אחר שביעית מותר לומר לו שיקח ממנו, אבל לצוות לגוי לעשות מלאכתו כדי שיקח ממנו בשביעית עצמו אסור, ולמ"ד איישר אינו מותר אלא כעין שאלת שלו' בעלמא כמבואר כ"ז במפרשים שם, ולהלן הביא רבינו, ממהר"י קורקוס על הרמב"ם (פ"ח ה"ח) דמש"ס בבלי נראה דהלכה כמ"ד איישר שאינו מותר אלא החזקת דברים בעלמא ואסור לומר לו חרוש בה טבאות וכו', וכן הוכיח באות י"ח מזה דלהעמיד פועל גוי בפירוש אסור בלי ספק אפי' בשדה של גוי, וכן הביא רבינו באות כ"א מממהרש"ס על הירושלמי ז"ל דמש"ה תנן מחזיקין ידי גוים בשביעית בדברים בלבד כגון שראהו חורש או זורע יאמר לו תחזוק או תצליח, אבל אסור יותר מכן אע"פ שהשדה הוא של גוי, וכן פסק הרמב"ם ז"ל מחזיקין ידי גוים בשביעית בדברים בלבד וכו', הרי לך מבואר שאע"פ שהגוים היו חורשים שדותיהם אפי"ה בקישוי התירו הדיבור, ואף זה הוא מפני דרכי שלום עכ"ל יע"י שהאריך טובא, ומבואר לפי"ד באר היטב להלכה שאפי" ע"י עכו"ם אסור לעשות מלאכה אפי' בשדה הגוי כי אף הדיבור של חיזוק בלבד לא התירו אלא בקישוי מפני דרכי שלום, וכ"כ בפ"ד במתני' מחזיקין ידי עכו"ם, בגמ' פליגי בה אמוראי, משום דקיי"ל אין עודרין, מש"ה נדחקו לתרצה, עיי"ש.

כז) והנה כבר הבאנו מדברי המהר"ם שיק (בחאו"ח סי' ק"ל) וכן השעה"מ (בפ"א מהל' שכירות) שג"כ הוכיחו ממשנה זו והירושלמי דיש איסור אמירה לנכרי בשביעית אף בשדה של גוי כד' רבינו, ומזה מוכח ג"כ דחמיר אמירה בשביעית משבת, דהרי בשבת וודאי מותר לכו"ע לומר לגוי עשה מלאכתך ואני אקנה ממך אחר השבת כמבואר בסי' ש"ז, וכאן בשביעית קיי"ל כמ"ד שאסור לומר חרוש טבאות ואנא נסיבנא מינך בתר שמיטה, כמו"ש מהר"י קורקוס שכן דעת הרמב"ם והר"ש לפי שכ"נ הכרעת ש"ס דילן (בגיטין ס"ב) דרק אחזיקי מותר, וגם זה בקישוי התירו רק מפני

ואין שם הישראל קרוי עליו כלל, כע"י מ"ש המ"א (סי' רנ"ב סק"ט) גבי מנעלים, וע"כ שפיר הוכיח מזה רבינו שאסור אמירה גם בשדה של עכו"ם, ולא מותר רק כשהגוי עושה בשנה השביעית אדעתא דנפשי' ולא כדי שיהנה הישראל מזה בשנת השביעית, כמו"ש רבינו מפורש בקטע שלפני זה וז"ב.

וכן כתב רבינו מפורש להלן באות י"ח (בדף שס"ו ע"ב) ובאות כ"א (בדף שע"ו) דאסור אמירה לעכו"ם בכל אופן אף בשדה של גוי, אף דלא איירי כשהישראל חוכר השדה, אסור בכל אופן, כי אף הדיבור של חיזוק בלבד לא התירו אלא בקושי משום דרכי שלום, אבל שאר אמירה לנכרי אסור אפי' בשדה של עכו"ם.

כח) ומ"ש המתיר דרבינו בעצמו (בסי' צ"ב) הביא דברי מהר"י קורקוס בפ"א מהל' כלאים דמותר לומר לגוי לזרוע כלאים בשדהו, להד"מ שלא הביא כלל דברי מהר"י קורקוס הללו, אדרבה שם מבאר רבינו שגם בשאר איסורים אם עושה גוי מאליו כדי שהישראל יהנה אסור אפי' אם הגוי ג"כ נהנה כמבואר בהל' שבת, ובלא"ה כבר ביארנו שאין רא"י מכלאים לשביעית, דשביעית חמורה אף משבת מדין שביתת הארץ כמו"ש רבינו להדיא, והוא כשי' המהרש"ל דיש בזה איסור מה"ת, ובשביעית הרי מהר"י קורקוס אוסר אמירה, כמו שהביא גם משעה"מ בהל' שכירות רא"י מדבריו אלו לאסור אמירה, וכמו"ש גם רבינו בירור הרא"י מפלוגתת הירושלמי בהא דמחזיקין ידי עכו"ם, ולא ע"ד המהר"ם שיק לחלק שרק בחוכרין נירין אוסר המהר"י קורקוס, דזה אינו כלל.

הראיות ממשנה דמחזיקין ידי עכו"ם

כו) והנה אף אם לא נימא כשי' המהרש"ל דיש באמירה לעכו"ם בשביעית איסור דאורייתא, מ"מ מוכח ממתני' והירושלמי דאיסור אמירה לעכו"ם בשביעית חמיר משבת וכ"ש משאר איסורים, וכמו שהוכיח רבינו בתחילת אות י' ממתני' (פ"ד מ"ג) דמחזיקין ידי עכו"ם בשביעית, מדברי הגר"א בשנו"א שהביא ע"ז הפלוגתא שבירושלמי, ח"א חרוש

כשהגוי עושה בשלו מאחר דהישראל גופו נהנה ממלאכתו בשבת גופי, כמו שביארנו לעיל מש"ס ופוסקים, וע"כ אינו מתיר רק כשהגוי עושה מלאכתו בשלו והישראל קונה ממנו אחרי שביעית, ולמ"ד שאוסר מחמיר בשביעית יותר מבשבת ואוסר אפי' בכה"ג כנ"ל, והכי קיי"ל לפי דעת רוב הפוסקים הנ"ל.

ובזה נדחה מה שתלו א"ע המתירים אמירה בשביעית בדעת הסמ"ג (עשין קמ"ח) שסובר שהאמוראים בירושלמי לא פליגי וקיי"ל דמותו לומר לו חרוש והתבואה שתצא מן הארץ הזאת אקננה ממך אחרי שביעית, שזה התירו מפני דרכי שלום, וכן העתיקו בספר חרדים עיי"ש, אולם ז"א דהרי רבינו הוכיח גם ממ"ד דמתיר, שלא התיר רק אם נסיבנא ממך בתר שמיטתא, אבל אם אומר לו שיעבוד בשדה ויקח ממנו בשמיטה עצמה אסור גם לדידי, והרי בניד"ד משרד החקלאות ממשלה היהודית השתדלה אצל הערביים שיעבדו שדותיהם בשנה השביעית (נגד רצונם), והוכרחו לשלם להם תמיכה של שלשים אחוזים מהוצאותיהם כנראה מכתבי הממשלה, מלבד מה שמשלמים מכסות המיס, וכ"ז כדי שיהודים החרדים יוכלו לאכול פירותיהם בשביעית, וכמה סוחרים עשו עם הגוים הסכם ליקח פירותיהם, ורק בעבורם הרבו הגויים לעבוד בשדותיהם כדי לכלכל עם רב מישראל בשביעית, וזה וודאי אסור לכו"ע.

ל) וחוף מזה הרי כתבו התוס' בב"מ (דף צ') ד"ה חסום, שהקשו מירושלמי זה, לשי' הסוברים שאסור לומר לגוי לעשות מלאכתו בשבת, והרי בירושלמי מתיר לומר חרוש בה טבאות, ותי' דהיינו דוקא אחרי שהגוי כבר התחיל מעצמו לחרוש, והיינו דאיסור אמירה הוא אם הגוי עובד רק ע"י אמירת הישראל, וכ' בשעה"מ הל' שכירות שמ"ש ואנא נסיבנא בתר שמיטתא, הוא רק פטימי מילי בעלמא, ואינו מחייב את הגוי והישראל כלל, וע"כ שרי דאין הגוי עובד בסיבת הישראל כלל, לפי"ז י"ל דגם הסמ"ג אינו מתיר רק בכה"ג, אבל אם הגוי עובד רק ע"י אמירת הישראל שיקח ממנו אסור, דבסיבתו הוא עובד קרקע א"י בשביעית.

דרכי שלום, וכ"כ הר"ש על המשניות דהאמוראים פליגי ואנן קיי"ל בבבלי דאסור לומר חרוש וכו' וכ"כ מהרש"ס הנ"ל, וכ"כ הגר"א בשנות אלי' וכ"כ בפאת השלחן (פ"ט סקכ"ג) בדעת הרמב"ם, ושכן ההלכה יעו"ש, ולדברי מהרש"ל א"ש החומר שיש באמירה בשביעית משום מצות שביתת הארץ, וע"כ חמיר משבת כמו"ש המהר"ם שיק וכ"כ בס' נחמד למראה על הירושלמי (שביעית פ"ד ה"ג) דעפי"ד המהרש"ל א"ש מה שהחמיר הרמב"ם בשביעית דאפי' בשדה של גוי אסור אמירה לגוי חרוש בה טבאות, ואין מותר לומר אלא התחזק וכתלמודא דידן עיי"ש.

כח) אולם להסוברים דלא כמהרש"ל, צ"ל דאף שאין איסור מה"ת אעפ"כ החמירו רבנן באמירה בשביעית יותר מבשבת, דהרי בקישוי התירו שאילת שלום ורק משום דרכי שלום, וכ"ז כדי שלא יתחלל קדושת הארץ מה שלא מצינו כזה במלאכת שבת שיצטרכו חז"ל להתיר בקישוי שאילת שלום לגוי בשבת, ומה שהתירו בשביעית בחוכרין נירין, א"ש להרמב"ם לשיטתו שפירש להדיא דאיירי אחרי החרישה של הגוי אז הישראל חוכר, ונמצא שאין כאן שום חילול הארץ ע"י אמירת ישראל, ולפי' הרא"ש והגר"א הנ"ל דהישראל חוכר לפני החרישה של הגוי, כבר כ' בס' אמנות יוסף דאיירי שיש להגוי שהות לחרוש גם במוצאי שביעית, וא"כ חרישת הגוי בשביעית לא נעשה ע"י אמירת ישראל כלל, ואדעתא דנפשי' עביד, ולפי"מ"ש בס' חסדי דוד על התוספתא גם הא דחוכרין לא התירו אלא משום חיי נפש של הישראל שהוא גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בהם עיי"ש, אולם אם ע"י האמירה של הישראל מתחזק הגוי במלאכתו בשביעית, כגון הא דחרוש בה וכו', אסור.

כט) והנה אף למ"ד דמתיר לומר חרוש בה טבאות, הוכיח רבינו איסור אמירה בשביעית, דאינו מתיר רק כשאומר ואנא נסיבנא ממך בתר שמיטתא, משמע מזה הא לצוות לגוי לעשות מלאכתו בשביעית עצמו אסור לכו"ע, והיינו משום דאמירה כזו אסור גם בשבת אפי'

ע"י האמירה הגוי עובד בשביעית אסור לכו"ע, והוא אזיל בתר אפכא, דרק בשעת מעשה אסור לחזקו אבל לפני כן מותר אמירה, וגם בשעה"מ ובמהר"ם שיק' כ' ליישב דברי המהר"י קורקוס בהל' כלאים שהתיר בזריעת כלאים אמירה בשל גוי, דאיירי רק בשכבר התחיל הגוי דומיא הא דמחזיקין ידי עכו"ם בשביעית דחרוש בה טבאות וכו', אבל לא בתחילה ע"ש, והיינו כמ"ש התוס' הנ"ל, והוא היפך ממש מדברי המתירין בזה.

דחיית ההתיריים בדיני אמירה לנכרי

(לב) הנה עיקר יסוד המתירים בנוי עפ"י שו"ת פרי הארץ (סי' ד') דמאחר דשביעית בזמנה"ז הוא רק מדרבנן, ובאיסור דרבנן א"צ להחמיר באמירה לעכו"ם בשאר איסורין, מאחרי שהוא איבעיא בש"ס (ב"מ דף ד') אי אסור אמירה בשאר איסורין, ואף שאנו מחמירין גם בשאר איסורין, הוא רק באיסור דאורייתא, ולא באיסור דרבנן, והביאו ראיות לזה, ובקובץ אור ישראל כ' רב א' שזה ההיתר הכי חשוב ועיקרי.

והדברים תמוהים מאד, דהרי יסוד הפרי הארץ בנוי עפ"י"מ שראה בס' זרע אברהם שהביא ממהרש"ל שמחק בלשון תוס' ב"מ תיבת "שביעית" והוא לא ראה מ"ש המהרש"ל גופי' סיבת המחיקה, לפי שבשביעית אינו ענין לאמירה לעכו"ם שבות כמו בשבת, דבשביעית אסור מה"ת משום ושבתה הארץ, והפרי הארץ אחרי שלא ראה דברי מהרש"ל אזיל בתר איפכא, להוציא מזה קולא בשביעית להקל באמירה בזמן הזה, אבל הלא א"א להכחיש האמת אשר המהרש"ל אוסר אמירה בשביעית מה"ת, ולדידי' חמיר יותר מבשבת, ולפ"ד המהר"ם מלובלין ושאר אחרונים שגורסים בתוס' "בשביעית" הרי כתבו התוס' בפירוש שיש בוודאי איסור אמירה לנכרי בשביעית, ואינו בכלל האיבעי' של הגמ' כמו חוה"מ ויו"ט דחדא מילתא הוא עם שבת, וכמו"כ הסביר המהר"ם דשביעית איקרי שבת דשבת קראה רחמנא עיי"ש.

ויש להסביר דברי המהר"ם עפ"י הרמב"ן פ' בהר עה"פ שבת לה', דמצות שביעית דומה

וא"כ מכ"ש אם בכל השנים לפני שביעית לא עבדו הגויים בשדותיהם, רק בשנה השביעית הממשלה משלמת להגויים סכומים גדולים כדי שיעבדו בשביעית כדי שיהנו ממנו יהודים בשנה השביעית, שבוודאי אסור לכו"ע, שהרי אין זה באמצע החרישה, רק כל זריעת הגוים נגרם ע"י אמירת הישראל, ובלא"ה לא היו מעבדים שדותיהם שלא הי' השמיטה להם, (כפי שנתפרסם ע"י וועד השמיטה של העדה החרדית בהמודיע), וכ"י אינו פטומי מילי רק התחייבות גמור בעבור ממון הממשלה, וגם ההסכמים שעושים הסוחרים ליקח מהם מחייב אותם להרבות בזריעה בשביעית כדי שיוכלו הסוחרים למכור הפירות ליהודים בשנה השביעית, וזה אסור לכו"ע, גם למ"ד דמתיר בירושלמי, וכ"ש דלפ"ד הרמב"ם והר"ש דקיי"ל כמ"ד שאסור גם בחרוש בה טבאות ואנא נסיבנא בתר שביעית, וכמו"ש מהר"י קורקוס ומהרש"ס והגר"א, ובד' רבינו הנ"ל, וכן מבואר בשעה"מ הנ"ל, וכ"כ במהר"ם שיק, דלדידהו מוכח דבכל ענין אסור אמירה בשביעית, וחמיר משבת.

(לא) והרב המתיר רצה להסיב דברי רבינו גם בזה, בכותבו דענין החזקת גוים בשביעית לא שייך לענין אמירה לגוי לפני המעשה שזה קיל, אלא לדברי חיזוק שאמר לו בשעת העבודה, ולכן בעינן היתר מפני דרכי שלום, ונמצא גם לדברי רבינו שביאר בדעת ר"י קורקוס דאסור לומר לו חרוש בה טבאות, היינו רק כשאומר לו בתורת דברי חיזוק בשעת מעשה, ולא באמירה לפני המעשה עכ"ד, ודבריו תמוהין שהרי כ' רבינו בפירוש בקטע שלפניו להוכיח דגם למ"ד המתיר הוא רק כשלוקח ממנו אחר שביעית, אבל כשיצווה לו לעשות מלאכתו כדי שיקח ממנו בשביעית אסור לכו"ע, הרי דבפירוש אוסר אמירה לגוי בשדהו לפני המעשה, וכ"כ להלן באות י"ח בפירוש, ואין יכולין לסלף דבריו שרק חיזוק בשעת מעשה אסור.

ובאמת דבריו הם היפך דברי התוס' בב"מ שכתבו להיפך שרק בשעת חרישה מתיר המ"ד דשרי בירושלמי, אבל אמירה אסור, והיינו אם

מה"ת, כמבואר בטו"ז (ביו"ד סי' שמ"ב) בשם הר"ן, וכבר הבאתי דהבתי דינים שבירושלים בשנת תר"ע הכריעו דרוב הראשונים ס"ל דשביעית בזה"ז הוא מה"ת, ומאן ספין כהיום להכריע בין ההרים הרמים וכה ראיתי מכתב מהגאון מהר"ש סאלאנט זצ"ל אב"ד ירושלים שנדפס בעתון בהחבצלת, שאף שיש לו רא"י נכונה להכריע כהסוברים דשביעית בזמה"ז דרבנן, מ"מ אין תלמיד קטן כמוני כדאי להכריע בין הרים גדולים גם ברא"י נצחת עכ"ל, פוק חזי מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, ובודאי שח"ו להקל עפ"י אמירה לנכרי בשביעית בזמה"ז, בפרט שכל ההיתר אין לו שחר כלל כנ"ל.

לד) וביותר תמוה מ"ש הרה"ג הנ"ל שמצא היתר חדש נפלא מאד, שהמציא בס' פרי הארץ (כהנוב) מא' מרבני זמנינו, עפ"י הלבוש (בסי' רצ"ו), דע"כ מותר לומר לגוי לזרוע כלאי זרעים, אף שבכלאי כרם והרכבה מחמירין באמירה לנכרי, היינו טעמא לפי שהוא איבעיא דלא איפשטא בגמ' אי באיסורי לאווין אסור אמירה לנכרי, לפיכך לא החמירו רק בלאווין החמורין ככלאי כרם שאסור בהנאה וגזרי בו חכמים אף בחו"ל, וכן בלאווין הנוהגין גם בחו"ל כמו הרכבה וסירוס וחסומה וכלאי בהמה, בהם מחמירין גם באמירה לנכרי, משא"כ כלאי זרעים שאף בא"י מותר אף באכילה, וגם רבנן לא גזרו עליו בחו"ל, נהגינן ב"י ג"כ לקולא לענין אמירה לגוי ע"ש, ועפ"י יוצא לנו שבשביעית שג"כ אינו נוהג בחו"ל יהי' מותר אמירה לעכו"ם, לפי גי' מהרש"ל בתוס' שמוחק תיבת "בשביעית", וסיים "שהוא היתר חדש נפלא מאד", עיי"ש.

והנה ע"ז נאמר "חדש אסור מן התורה", שהמחבר פרה"א מרבני זמנינו מתומכי המכירה משתמש עם דברי המהרש"ל שמוחק תיבת "בשביעית", לפי שדעתו שאמירה לנכרי בשביעית אסור מה"ת, והוא מנצלו היפך דעתו כדי להתיר עפ"י איסור אמירה לנכרי בשביעית ע"פ פלפול של הבל שהמציא עפ"י הלבוש, ובאמת הלבוש לא כתב זה על שביעית כלל, שאינו דומה לכלאי זרעים שמתיר

למצות שבת כי הוא שביעית בשנים כמו שבת בימים, וזה מרמז על בריאות ימי עולם, וע"כ החמיר הכתוב בשמיטה יותר מכל חיבי לאווין, וחיבי הגלות עלי' כמו שהחמיר בעריות וכו', מפני שכל הכופר בה אינו מודה במעשי בראשית ובעוה"ב עיי"ש באריכות, וכ"כ ברבינו בחיי ושאר ראשונים, ועימ"ש רבינו בשו"ת דברי יואל (חיו"ד סי' צ"ח אות ג') ע"ד הרמב"ן הללו, ובמ"ש בעניי בקו' דבר השמיטה אות ל', ובזה מובן מ"ש המהר"ם בכונת דברי התוס' ששביעית הוא כמו שבת, והוא חמיר מכל חיבי לאווין, וא"כ אינו בגדר הספק של האיבעי' של הגמ', ובוודאי אסור אמירה לעכו"ם אפי' דרבנן כמו בשבת.

לג) ולפ"י ודאי שאין שום מקום לצדד להקל באמירה לנכרי בשביעית דרבנן, דהרי כל היסוד בנוי על מה שבשאר איסורין הוא איבעיא דלא איפשטא אי אמירה לנכרי אסור, אבל בשביעית הרי לפ"י התוס' אינו בכלל האיבעיא, ובוודאי אסור אפי' באיסור דרבנן כמו בהל' חוה"מ ויו"ט שדינם כשבת, וכ"ש אי נימא כהמהרש"ל שמוחק "שביעית" משום דאסור מה"ת לדידי', בוודאי אין שום צד להקל, וח"ו להמציא קולא ע"י הגהת המהרש"ל שבאמת מחמיר יותר, אלא שהפרה"א לא ראה דברי מהרש"ל כנ"ל.

ומ"ש הרה"ג הנ"ל באור ישראל דאף שהתוס' מחמירין באמירה בשביעית, הם אזלי לשיטתייהו דס"ל דשביעית בזה"ז דאורייתא, דבריו אין להם שחר כלל דהרי סו"ס לפ"י דהתוס' שביעית אינו בגדר ספק האיבעיא, וממילא אין מקום להקל באמירה לנכרי באיסור דרבנן, שהרי כל הקולא בנוי על יסוד שהוא ספק איבעיא, ומכ"ש שח"ו להקל עפ"י מהרש"ל שס"ל שאסור אמירה מה"ת בשביעית.

ובלא"ה כבר הארכתי באות א' דאין כהיום בידינו להכריע ההלכה דשביעית בזמה"ז דרבנן, וכמו"ש רבינו בדברי יואל והאפקעתא דמלכא, דמאחר שהוא מחלוקת הפוסקים דהרבה ראשונים ואחרונים ס"ל דהוא מה"ת, וממילא דינו עכ"פ כספיקא דאורייתא שאסור

בכה"ג שהגוי עובד בשביעית כדי שישראלים יאכלו מפירות אלו בשנה השביעית אסור לכו"ע, וז"ב.

ומכ"ש שזה אסור לפי רוב הפוסקים שפסקו כמ"ד שאסור לומר בשביעית חרוש בה טבאות וכו', והיינו לפי ששביעית חמור יותר לענין זה משבת, ובפרט דלפי דעת מהרש"ל האיסור מה"ת מדין שביעת הארץ, בוודאי שאין שום היתר בזה לגרום חילול קדושת הארץ.

וביותר חמור לפימ"ש בשו"ע הרב (סי' רנ"ב ס"ט) דגם בעושה מלאכתו בשלו אסור להישראל שיקבע מלאכתו בשבת אף כשהישראל יקנה ממנו רק אחרי השבת, ובתה"ד כ' שכן נראה מהש"ג כנ"ל, והלא כאן בניד"ד הממשלה השתדלה אצל הגויים בעלי השדות שיעבדו שדותיהם בשביעית כדי שיוכלו היהודים לאכול פירותיהם בשביעית, ומשלמים להם בעבור זה ממון רב, ואין לך קובע מלאכתו בשביעית גדול מזה, ובמקום שגופי ישראל נהנים ממלאכת הגוי בשביעית אין בזה שום צד היתר בעולם כלל.

(לו) וכ"ז שייך גם במה שכמה סוחרים מהיהודים מזמינים אצל הגויים לפני שביעית ועושים הסכם עמהם ליקח מהם את היבול של שמיטה, אפי' אם לא היו אומרים להם בפירוש שיעבדו בשביעית, ולא היו אומרים להם איזה ירקות ופירות לזרוע, ולא היו מייצעים אותם באיזה תחבולות לזרוע שיגדל הרבה, (מה שבאמת יש סוחרים שאומרים כ"ז בפירוש), אבל גם באופנים אלו אסור באמירה לנכרי, כמבואר בטו"ז (סי' ש"ז סק"כ) דאפי' אם אינו מזכיר לו בפ"י שיקנה בשבת, אלא נותן לו מעות שיקנה לו סתם, ובאותו מקום אינו מצוי לקנות כ"א בשבת וכו' הו"ל כמזכיר בפ"י יום השבת וכו', וכ' עוד דאפי' בהנהו דב"ה מתירין עם השמש כגון נותנין כלי לכוכב עכו"ם, יש איסור אם נותן לו הכלים סמוך לשבת, וא"ל ראה שאני צריך להם במוצ"ש, דהו"ל כאומר בפירוש שיכבסם בשבת וכו' יעו"ש, וכ"כ בשו"ע הרב ובמ"ב בסי' ש"ז ובסי' רנ"ב, וכמו"כ בניד"ד כו"ע יודעים שהגויים בעלי השדה אינם יכולים להביא יבול מחו"ל

באכילה, אבל שביעית איסורו חמור כמו"ש הרמב"ן שחמיר יותר מחייבי לאוויין ובשביעית אסור אפי' ספיחי שביעית באכילה, וכ"ש נעבד בשביעית כמו"ש הכ"מ והרדב"ז (בפ"ד הכ"ט) ואסור אף בהנאה, וכמו שהאר"י רבינו בתשו' דברי יואל, ומחי לי' אמוחא של המחבר ההוא (שהוא השואל בשו"ת דברי יואל) שכתב סגורין על מחללי השמיטה בגילוי פנים בתורה שלא כהלכה, ולשיטתי' קאזיל לעקור מצות שמיטה, וגם כאן משתמש עם גי' המהרש"ל לברר ההיפך ממש משיטתו, ולגי' המהר"ם בתוס' הרי מבואר בתוס' בפירוש דשביעית ודאי דינו כשבת ואינו בגדר האיבעי' כלל, וממילא לא שייך בזה היתר הלבוש כלל, ואילו לפי"ד מהרש"ל הרי אסור מה"ת, והפרי הארץ הקדמון לא ראה דברי המהרש"ל כלל רק מ"ש זורע אברהם, ומזה נצמח טעותו שלא באשמתו, אבל הפרי הארץ התחתון כבר ראה את המהרש"ל, ואעפ"כ משתמש עמו בודון היפך דעתו להחזיר איסורי שביעית, ר"ל.

לה) ומה שגבבו המתירים כמה קולות, ע"פ דיני אמירה לעכו"ם בשבת, דמותר לומר לגוי עשה מלאכתך בשלך בשבת, וכן גבי לאו דחסימה יש מתירים אמירה בפרתו של גוי, וכמו"כ בניד"ד מותר לומר לגוי שיעבוד בשדהו, כבר נתבאר לעיל שכ"ז אינו שייך אם גוף הישראל נהנה בשבת עצמו ממלאכת הגוי, דאז אסור וצריך למחות אפי' בעושה הגוי לצורך הישראל מאליו בלי אמירה, כמבואר בשבת דף קכ"ב בנר וכבש, ועי' בתוס' שם, ובר"ן בשם הרמב"ן, כאשר הבאתי לעיל מלשונות הרבה פוסקים, וחילוק זה מוכח גם כאן בשביעית, וכמו"ש רבינו בדברי יואל להוכיח דגם מ"ד דמיקל בירושלמי אינו מתיר רק לומר לגוי חרוש בה טבאות, ואנא נסיבנא מינך בתר שביעית, אבל לצוות לו לעשות מלאכה בשביעית כשהוא שיקח ממנו הישראל בשביעית, אסור לכולי עלמא, והוא מכת חילוק הנ"ל, ולא מצינו היתרים בזה רק כשאין גוף הישראל נהנה ממלאכת הגוי בשבת, וכמו"כ בחסימה שאין גוף הישראל נהנה כלל ממלאכתו, וכמו"ש רבינו בסי' צ"ב, אבל

מפורשת, מה שבלא"ה לא היו הגויים זורעים כ"כ שדותיהם, וז"ב.

(לז) ובזה נדחה גם ההיתר שגבכו המתירים, עפי"ד החו"י (סי' נ"ג) שיש מתירים אמירה מנכרי לנכרי אחר שיעשה המלאכה בשבת, וכמו"כ בניד"ד, אבל כבר כ' מרן החת"ס (חו"מ סי' קפ"ה) שלא שייך ההיתר רק בשאין הגוי השני יודע שעושה בעבור הישראל, דאז בוודאי אסור דהרי אפי' בעושה מאליו אסור כשגוף הישראל נהנה ממלאכתו בשבת, ע"ש. וכ"כ בשו"ת מחזה אברהם (חאו"ח סי' מ"ג) ע"ש, וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כ"ה) דהיכי שהנכרי העושה המלאכה יודע שעושה בשביל הישראל אסור ליהנות ממנו, אף אם הישראל לא ציוה לו כלום אסור ליהנות עד מוצ"ש בכדי שיעשו, והמנחת יצחק כ"כ אף בעכ"מ שעושה מלאכתו בשלו לצורך ישראל דלא מהני בכה"ג אמירה מנכרי לחבירו יע"ש.

וכ"ז שייך בניד"ד דהגויים שעושים המלאכות בשדות עד הקצירה, יודעים שזה לצרכי ישראל, שהרי המשיגים מוועדי הכשרות וגם הסוחרים היהודים באים בתמידות לשדותיהם ליקח היבול בהשגחה מיוחדת, וא"כ אין היתר גם להחו"י, ומכ"ש שאסור להאוסרים גם בשבת אמירה מנכרי לנכרי.

ובלא"ה אין להיתר זה מקום בשביעית, עפי"ד המהרש"ל שאמירה לנכרי אסור מה"ת שגורם לחלל שביתת הארץ, לפי"ז אין נ"מ באמירה מנכרי לנכרי, שסו"ס גורם לחילול קודשת הארץ, ועי' במהר"ם שיק על תרי"ג מצוות (מצוה קי"ב) שמצדד דעפי"ד מהרש"ל אסור אפי' פסיקת מים לגינה מערב שביעית לפי שזה יגרום לחילול שביתת הארץ, מה שבשבת זה מותר כמבואר במס' שבת (דף י"ח) יעו"ש, ומכ"ש דאסור אמירה לנכרי שיאמר לחבירו שיעבוד בשדה א"י בשביעית, וכבר הבאנו ראי' ברורה דבשביעית חמיר בזה משבת, ממה דלרוב הפוסקים קי"ל כמ"ד בירושלמי דאסור אפי' לומר חרוש בה וכו', מה שבכה"ג מותר בשבת, וא"כ בוודאי גם אמירה מנכרי לחבירו ג"כ אסור בשביעית.

להיהודים, שהרי הממשלה עושה קישורים גדולים בזה גם ליהודים שלא יביאו מחו"ל, ומכ"ש לערביים, וגם הכל יודעים שא"א להגויים להמציא כ"כ הרבה ירקות ופירות בכל משך השנה השביעית, רק ע"י עבודה בשדותיהם בכל שנת השביעית, וזה הו"ל כאומר לו בפירוש שיעבוד ככל שנת השביעית בשדהו לצורך ישראל.

ויתירה מזו, שהרי כשגוף הישראל נהנה ממלאכתו בשבת, אסור ליהנות מזה אפי' בלי אמירה כלל לגוי כנ"ל, ומכ"ש שזה אסור בשביעית דחמיר יותר, וכלשון רבינו ז"ל בסי' צ"ז: דאף שאין נכרי מצווה הלא גם בשבת אין הנכרי מצווה, ואדרבה נכרי ששבת חייב מיתה, אבל אם עושה בשליחות ישראל אסור אף כשעושה מעצמו בשביל ישראל, דגורי' אטו אמירה, ומכ"ש בשביעית דחמיר יותר וכו' דבשביעית מצווין על שביתת הארץ וכו' עי"ש, ולפי"ז ברור דבניד"ד שהגויים מרבים לזרוע בשביעית בשביל הזמנת הישראל, שאסור ליהנות ממנו בשביעית, אם לא באופן שהגויים היו עובדים בשדותיהם גם בלא הזמנת הישראל, ולא הי' כלל אמירה לנכרי, אז שרי ליקח מהם, דאדעתא דנפשייהו קעבדי, וכמו בחורקין נירין כנ"ל, ומסתמא הי' ההיתר עד"ז בשמיטות הקדמות כשלקחו מפירות הנכרים, אבל היום יודע שאין הגויים רוצים לעבוד בשדותיהם שזה לא משתלם להם כ"כ, ורק ע"י השתדלות ותמיכת הממשלה בצירוף הזמנת הסוחרים מרבים הגויים לזרוע שדותיהם בשביעית בעבור צורך הישראל, ובזה איסור גמור ליהנות מהם, שע"י פעולות היהודים נתחלל קדושת הארץ.

הארכתי בזה כדי לרחות בזה הטענה של רב א' מהמתירים, שגם רבינו בד"י אינו אוסר רק כשאומר בפירוש לגוי שיעבוד בשביעית, ולא בהזמנה מראש שאין אומרים בפירוש שיעבוד בשביעית, וז"א שהרי כ' בפירוש דאף בעושה מאליו לצורך ישראל אסור, ובלא"ה הזמנה ליקח ממנו היבול בכל שנת השביעית הי' כאומר בפירוש כנ"ל, ומכ"ש אשר השתדלות ותמיכת הממשלה בוודאי שהי' אמירה

דחיית ההיתר עפ"י שיטת סה"ת

לח) ומה שבנו המתירים להתיר אמירה לנכרי, ע"פ יסוד ד' הסה"ת שכ' דקדושת עזרא בטלה, ואפשר כיון שכל קדושת הארץ הוא רק מדרבנן דינו כסוריא דיש קנין להפקיע אפי' מדרבנן, ועפ"ז שמא מותר לעבוד בשביעית בשדה עכו"ם, ויתיישב בזה פירש"י במ"ש אגיסטון שכיר עכו"ם ע"ש, ורוצים לצרף שי' זו עכ"פ לענין אמירה לנכרי בשביעית וזה מכאיב הלב ביותר, דהרי ע"פ יסוד הסה"ת הללו בנו מתירי המכירה לעקור קדושת שביעית מן הארץ, ונגד זה יצאו רבותינו בארץ ובגולה במלחמת חרמה וסתרו דבריהם, וכולם כתבו שאסור לסמוך על הסה"ת בזה, שגם הוא לא כתב רק בדרך אפשר, ועוד הוא שיטה יחידאה נגד כל הפוסקים, וכמו שהאריך בזה בבית הלוי (ח"ג סי' א') וכן בחזון איש (סי' כ') שאסור לסמוך על ספיקת הסה"ת נגד כל הפוסקים ראשונים ואחרונים, יעו"ש, וביותר האריך בזה רבינו בשו"ת דברי יואל (סי' צ"ז אות ח') וכ' דאפשר דגם הסה"ת לא כ' כן להלכה רק ליישב קו' תוס' על פירש"י למ"ד שהתיר אסיגטון מה שבלא"ה לא קיי"ל כוותי', וגם זה לא כ' הסה"ת רק בדרך אפשר, וח"ו לסמוך ע"ז נגד כל הפוסקים הראשונים והאחרונים שפסקו כהמשנה דאין עודרין, וכולם כתבו לאסור לישראל לעשות מלאכה בשביעית אף בשדה של עכו"ם, א"כ אפי' אם יש ספק בלשון הסה"ת בוודאי שאינו מכריע נגד המפורש בכל הפוסקים לאיסור, בפרט שיש ספק גם בדבריו, וכבר כ' הב"י (סי' קנ"ט) בשם התה"ד שא"א לסמוך על פוסק שיש ספק בדבריו נגד מה שמפורש בפוסקים אחרים לאיסור יעו"ש, ועמ"ש בעניי בקו' דבר השמיטה' ס"י מענין זה, וא"כ בוודאי א"א לסמוך על ד' סה"ת אף לענין אמירה לנכרי נגד כל הפוסקים.

לט) ותמוה מאד מה שתלו א"ע בדברי החזו"א (סי' י') שכ' לסמוך על סה"ת לענין שלא לאסור בדיעבד את הפירות שנתגדלו ע"י המכירה, אף שקשה לסמוך ע"ז, מ"מ יש להם ע"מ שיסמוכו ע"ש, הרי נודע שהחזו"א ז"ל

חזר בו מזה שהרי (בסי' כ') האריך להוכיח מש"ס וכן מהפוסקים ראשונים ואחרונים נגד ספיקת הסה"ת, וכ' שאין מקום לצרף להקל מחמת דעת הסה"ת אף לדין קדו"ש בפירות נכרים מה שגם הב"י מקיל, והחזו"א ס"ל כדעת המבי"ט עיי"ש, ולפי"ז כ"ש שאין לצרף סברת סה"ת לענין להתיר אמירה לנכרי שאסור לכל הפוסקים, וידוע שהחזו"א חזר בו בסוף ימיו גם ממ"ש בסי' י' דהמכירה מועיל בדיעבד, ודעתו בסוף ימיו הי' שלא חלה המכירה כלל, כמ"ש החזו"א (סי' כ"ז) במכתב, וכמו שהעיר גם הגר"י קנייבסקי ז"ל במכתבו הנדפס באגרת לנבוכים שזה היה דעתו בסוף ימיו, וכבר העיר הגר"י דינקליס ז"ל בהגהותיו לחזו"א שנדפסו בירחון העמק (תמוז תשל"ח) ע"ד החזו"א הנ"ל בסי' י' שבדיעבד יש לסמוך על סה"ת, והשיג ע"ז דע"פ המבואר בירושלמי (פ"ט ה"א) מוכח להדיא שכל כה"ג בסמך על דיעה יחידאה מיקרי פורץ גדר, ואסור למיסמך על היתר זה, ועוד שדבריו סותרים למ"ש לקמן עכ"ל.

והרי כל גדולי ירושלים האמתיים ובראשם הבר"צ מאז שנת תרמ"ט, פסקו לאסור פירות המכירה אף בדיעבד ולא סמכו על סה"ת, ודלא כהחזו"א, וכמבואר בהקו"ק של גדולי ירושלים משנת תרמ"ט ובראשם הגר"ל דיסקין והגר"ש סאלאנט ז"ל שאסרו הפירות אף שהקולוניעס סמכו על ב"ד המתירים, והביאו דברי הירושלמי הנ"ל שהסומך על שיטה יחידאה מקרי פורץ גדר, וכן אסרו הבר"צ וגדולי ירושלים את הפירות בדיעבד בשנת תרנ"ו ושנת תר"ע וכו', כנדפס בבית רידב"ז ובספר שנת שבתון, ושם נדפס פס"ד הביד"צ שבירושלים בשנת תרמ"ט, דלפי דעת הרבנים האשכנזים אסורים מלאכול, וכן פירסמו הבר"צ איסור זה בכל השנים עד היום הזה, וכן האריך בזה הרידב"ז בספריו, וכן באפקעתא דמלכא דף ע"ה דהפירות אסורים, וביותר האריך בזה רבינו בתשובותיו בדברי יואל לאסור אף בדיעבד האתרוגים שנעבדו ע"י היתר המכירה, וכ"כ הגאון מהרש"ם מברעזאן ז"ל במכתבו הנדפס ברדב"ז לאסור האתרוגים

לצורך ישראל, כמבואר בחי' הרמב"ן והר"ן שם, ובסתמא מובא שם בגמ' המשנה במכשירין (פ"ב מ"ה) עיר שיראל ונכרים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת, אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד, ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיעשו, וכ"ה בשו"ע (סי' שכ"ו ס"ג) וכן הוא בשו"ע (סי' רע"ו ס"ב) לענין נר שהדליק הגוי במסיבה, דאם רוב ישראל אסור להשתמש לאורו, דמסתמא בשביל ישראל הדליק, וא"כ כ"ש כשהישראלים אמרו בפירוש להגויים שיעבדו בשביעית ותמכו בידם כדי שהפירות יהיו לאכול ליהודים, שבוודאי אסור לכל מי שנעשה המלאכה בשבילו, והם כל הציבור שומרי שביעית.

(מב) ויתירה מזו אף באופן שנעשה בשביל סוחר ישראל מיוחד, בוודאי אסור לכל הקונים ממנו, כמו"ש הריב"ש (בסי' תצ"ח) במבטל איסור לכתחילה שאסור למבטל עצמו וכן למי שנתבטל בשבילו, דאם ביטל על הספק למי שירצה לקנות, הרי הוא כמו שנעשה בשבילם במיוחד, ואסור לכולם, והו"ד בחי' רעק"א (ביו"ד סי' צ"ט), ורבינו בד"י (סי' צ"ו אות ד') כ' שכן מוכרח מד' הרמב"ן פ' בהרש"י דאסור ליקח מעכו"ם אם הוא משדה השמור, שמא לקחן מיראל, א"כ ע"כ דגם כשבאו ליד אחר אסורין אפי' בעכו"ם שאינו מצווה כלל וכו', ומה"ט אסור רבינו שם האתרוגים שנקחו מסוחר שביעית יעו"ש, וכמו"כ בניד"ד אסור לקנות הפירות שנתגדלו ע"י האמירה באיסור שדינם כמי שנעשה בשביל כל הקונים ואסורים באכילה.

(מג) וגם דין זה חמור יותר בשביעית מבשבת, דבשביעית יש באמירה לנכרי גם חשש איסור תורה, דע"י אמירת הישראל לנכרי נתחלל קדושת הארץ כמו"ש המהרש"ל, וכפי שנתפרסם ע"י ועד השמיטה של העדה בעתון המודיע הרבה ערביים לא עבדו בכל השנים את שדותיהם, רק בשנה השביעית מעבדים שדותיהם ע"י השתדלות ותמיכת הממשלה כדי להספיק פירות לשומרי שביעית, וכי יש לך גרם חילול קדושת הארץ יתירה מזו ע"י האמירה לנכרי, וע"ז נאמר ושבתה הארץ שקפידת התורה"ק שכל א"י תשבות בשביעית,

אף בדיעבד, ולא סמכו על סה"ת כלל דלא כהחזו"א, ואיך ניקום אנן האידנא לסמוך על ספיקת הסה"ת להקל באמירה לנכרי לכתחילה מה שגם החזו"א לפני חזרתו לא סמך רק לענין בדיעבד, ולא לכתחילה, ומכ"ש לנהוג כן בכל השנה היתר לכתחילה שאסור לכו"ע.

(מ) ומה שתלו א"ע בד' האבני נזר (סי' תנ"ח) שסמך ע"ד סה"ת בשעת הדחק והפסד מרובה ביחד, ע"פ הש"ך בכללי הוראה (יו"ד סי' רמ"ב) דביש הפסד מרובה ביחד עם שעת הדחק יכולים לסמוך בדרבנן על שי' יחידאה נגד כל הפוסקים עיי"ש, הנה גם הוא לא סמך ע"ז רק במקום שהיה הפסד מרובה ושעת הדחק ביחד כמבואר שם, אולם לפימ"ש גדולי האחרונים הנ"ל שגם הסה"ת לא כ' רק "אפשר" ואין ספיקו מוציא מידי וודאי כל הפוסקים, לפי"ז אין מקום לסמוך ע"ז אף בהפ"מ ושעת הדחק, ובפרט לפימ"ש רבינו שהסה"ת לא כ' כן להלכה רק לפרש ד' רש"י למ"ד אגיסטון, והכריח גם כן מלשון המבי"ט, א"כ אין מקום לסמוך על הסה"ת, ובפרט אם אנן קיי"ל דשביעית הוא דין דאורייתא בזמנ"ז, וגם אמירה לנכרי אסור מה"ת כמהרש"ל, בוודאי אין שום מקום להקל על דעת יחידאה אף בהפ"מ ושעת הדחק.

איסור קניית הירקות והפירות

(מא) אחרי שביארנו דעת רבינו ז"ל בד"י שאסור מה"ת לומר לנכרי שיעבוד שדהו בשביעית לצורך ישראל, נבוא לבאר דין הירקות והפירות שנעבדו ע"י הגויים ע"י האמירה, שפשוט שאסורים באכילה, לא רק לאותו שעבר על אמירה לנכרי, אלא כל ישראל אסורים לקנותם ולאכלם, שהרי הממשלה שהשתדלה אצל הערביים שיעבדו שדותיהם בשנת השביעית, ומשתתפת בהוצאות העבודה, עשתה זאת למען ציבור החרדים שיהי' להם מה לאכול בשנה השביעית, וממילא לפי הדינים באמירה לנכרי בשבת אסור לכל ישראל שנעשה המלאכה בעבורם, אף כשנעשה בחפיצים של הגוי מאליו בלי אמירה, כמבואר בשבת (דף קכ"ב) בנר וכבש וזה אף בחפיצי הגוי שעשה מאליו בשלו

וכו', אבל בשביעית מצווין מה"ת על שביעת הארץ דכתיב ושבתה הארץ וכו', ע"ש. ולפי"מ שמדמה לשבת שאסור בהנאה כשעושה הגוי מאליו בשביל ישראל, כ"ש בשביעית שיש איסור מה"ת דאסור בהנאה בכה"ג, וכ"ש במקום שהי' אמירה מפורשת שבוודאי אסור ליהנות מזה.

(מה) וכע"ז הוא במהריט"ץ (החדשות סי' קכ"ט) שאוסר הגידולין אם הישראל נתן החטים להגוי לזרוע בקרקע הגוי, שאסור מטעם ספיחין, והביא רא"י מהרמב"ם פ"ד הכ"ט הנ"ל, (וחזר בו ממ"ש בח"א סי' מ"ז להתיר אף נתן החיטין), וזה שייך גם לענייניו שהממשלה משלמת שלשים אחוזים של ההוצאות הזרועה של הגוים, מלבד שנותנת להם מכסות המים, ובזה יש להם חלק בזריעותיהם, שבוודאי אסורים הירקות והפירות כדין ספיחים.

(ושמעתי שמועה שעבודת השקאת המים המיוחדים הנצרך להשקות השדות נעשית ע"י בית חרושת יהודי, ואם זה אמת, בוודאי שהפירות אסורים כדין נעבד בשביעית ע"י ישראל בקרקע של גוי כמו"ש הכ"מ והרדב"ז ושאר פוסקים, וכפי שביירר רבינו באריכות בתשובותיו, אך לא ידעתי אם זה נכון, ויש לחקור ע"ז).

סוף דבר הכל נשמע, לפע"ד ברור שלפי דעת רבינו הגדול ז"ל בדברי יואל יש איסור אמירה לנכרי מה"ת אף בשדות הנכרים, והירקות והפירות שנעבדו ונתגדלו ע"י אסורים לקנותם ולאכלם לכל ישראל, וכפי שביארנו כן דעת רוב הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים, ובוודאי יש לחזור אחרי פירות חו"ל, ואם א"א להמציא פירות חו"ל, אין לאכול רק פירות משדות הנכרים שלא לקחו תמיכה מהממשלה לעבוד שדותיהם בשביעית, ועובדים בלא"ה בכל השנים, וגם אין מרבים לזרוע ע"י הזמנת הסוחרים היהודים, ואין עושים בשביעית בעבור ישראל, ורק אדעתא דנפשייהו קעבדי, והי' ישמרינו ממכשולות ויזכינו לשמור שמטיה כהלכתה, ובזכות זה נזכה לביגוא"צ בב"א.

ואם ע"י האמירה ותמיכת ישראל נגרם חילול קדושת הארץ בוודאי הפירות אסורים.

וזה בכלל מ"ש בת"כ הובא ברש"י פ' בהר עה"פ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, מן השבות אתה אוכל ולא מן השמור, ולחד פי' ברא"ם כל מה שנעבד באיסור אסור באכילה מה"ת שאינו מן השבות בארץ, וכ"כ בתוס' רי"ד פסחים (דף נ"א), וכ"נ מלשון הכ"מ (פ"ד הכ"ט) דבנעבד אסור הפירות מפני שלא שבת הארץ, וכן דעת הרבה ראשונים ואחרונים וכן דעת הרידב"ז שאסור מה"ת, וכמו שהבאתי בקו' דבר השמיטה פ"ג באריכות, אולם לדעת רוב הפוסקים וכן דעת רבינו בד"י, אפי' נעבד ע"י ישראל אינו אסור מה"ת לדעת הרמב"ם, רק מדרבנן מקנסא לפי שנעבדו בו עבירה, כנראה מתשו' הרמב"ם בפאר הדור (סי' ט"ו), ולפי"ז גם בנעבדה ע"י איסור אמירה לנכרי שאסור מה"ת למהרש"ל, אסור באכילה מקנסא לכל הקונים שנעשה בשבילם האמירה בעבירה.

וכ"נ מלשון הרמב"ם (בפ"ד הכ"ט) עכו"ם שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית פירותי' מותרים, שלא גזרו על הספיחים אלא מפני עוברי עבירה, והעכו"ם אינן מצווין על השביעית כדי שנגזור עליהם עכ"ל, מוכח דדוקא בעכו"ם שזרע מאליו בשדה שלו מותרים הפירות לפי שלא נעשה כאן עבירה כלל, אבל אם נעבד ע"י אמירת ותמיכת הישראל להגוי שזה אסור כמו"ש המהרש"ל, א"כ יש לגזור מפני עוברי עבירה כמו בספיחין, וכמו"ש הכ"מ והרדב"ז דאם נעבד שדה הגוי ע"י ישראל אסורים הפירות להרמב"ם, וכמו"כ אם נעבד בשליחות הישראל ג"כ אסורים.

(מד) ודין זה מבואר בלשון רבינו בד"י (סי' צ"ז ד"ה ובמשנה) דאם עושה בשליחות ישראל אסור, דאף שאין הנכרי מצווה, הלא גם בשבת אין הנכרי מצווה וכו' אבל אם עושה בשליחות ישראל אסור כשעושה מעצמו בשביל ישראל (ר"ל, דאסור ליהנות ממלאכת הגוי כמבואר בהל' שבת) דגורי' אטו אמירה, ומכש"כ בשביעית דחמור יותר בזה, שהרי בשבת אין שום ציווי מדאורייתא על קרקעות ושאר דברים שלא לעשות מלאכה ע"י עכו"ם

הרב שלום פאללאק
חבר הביד"צ דשיכון סקווירא

עוד בענין אמירה לעכו"ם בשביעית

(תשובה לתגובה)

שדהו כמו בשבת דמצווה על שביעת בהמתו ולא על בהמת אחרים, וכן בשדה כל אחד מישראל מצווה על שדהו ולא על שדה של אחר.

וגם כתבתי שם בשם תורת הארץ פ"ו סי' כ"ז דא"א לומר דהוי עשה כללית וכ"א מצווה על כל השדות דא"כ לא היו ב"ה מתירים למכור שדה לחשוד מכח תלי' בהיתור דהוי ספיקא דאורייתא, וכן ב"ש לא החמירו למכור רק בשביעית ולא בע"ש ואם ה"י איסור שביעת שדהו בשדה אחר לא היו מתירים בערב שביעית. ומש"כ האוסרים דלמכור קיל מלהזמין בפ"י ירקות לצורך ישראל הוא דוחק גדול דאם ה"י איסור דאורייתא בהזמנתם לא היו מתירים למכור מספק בפרט היכא דהוי בתרי עברי דנהרא.

(ב) והנה הבאתי שם סברא די"ל דהגם דאינו מצווה על שדה של ישראל אחר י"ל דשדה של עכו"ם יותר חמור הואיל ואין קנין לעכו"ם הוי כשדה של ישראל וכתבתי שם בשם התורת הארץ דזהו סברת הריב"ם ולשיטתו הוי שדה ברשות כל ישראל רק מסתמא אין עוברים דהוי אנוסים ולפ"ז יהי' אסור מה"ת לומר לעכו"ם לעבוד בשדהו דהוי כשדה של כל ישראל וכע"ז כתב הרש"ס דמה שהקרקעות הם אצל עכו"ם הוי בגזילה אצלם וקרקע אינה נגזלת. אבל עכ"ז הרבה ראשונים חלקו על הריב"ם וס"ל דהגם דאין קנין מ"מ הואיל ויכול לחפור בו שיחין ומערות הרי היא ברשות העכו"ם ואין שום ישראל עובר ע"ז.

(ג) והנה לחדש חידוש גדול כזה שיש איסור דאורייתא על אמירה לעכו"ם בשדה של גוי צריך ראי' גדולה ע"ז ולא מצינו בש"ס איסור

הנה ראיתי מש"כ הרה"ג ר' מנשה פילאפף שליט"א לברר באריכות מקחו של צדיק דעת מרן בעל שו"ת דברי יואל זצוק"ל שדעתו להחמיר להזמין ירקות אצל גוים בשביעית.

הנה אמת דדעתו להחמיר בזה, וכן העתקתי בתשובתי דדעתו להחמיר וגם דעת המהר"ם שיק באו"ח סי' ק"ל להחמיר וגם בשו"ת שעות דרבנן ד' פ"א מגדולי הספרדים החמיר בזה ובספר שער המים סי' ו' החמיר בזה ובאמונת יוסף ד' נ"ח ע"ב החמיר בזה והמעדני ארץ החמיר בזה לש"י מהרש"ל ובשו"ת ישועת משה סי' י"א ג"כ החמיר בזה. וגם הרש"ס החמיר בזה.

אבל עכ"ז יישבתי פסק הבר"ץ שבירושלים שהקילו בזה להזמין אצל גוים, וגם שמעתי מעדים נאמנים ה"ה הגאון הגדול ר' מאיר בראנסדארפער שליט"א ועוד, שגם בזמן מרן בעל המנחת יצחק זצוק"ל הקילו בזה. רק בזמנו לא עשו מזה שאלה ורק עכשיו קמו כמה ת"ח גדולים באה"ק וערערו ע"ז.

וע"ז כתבתי כל תשובתי שם ליישב פסק הבר"ץ של העדה חרדית בירושלים עיה"ק ובפרט שקשה מאד עכשיו להזמין ירקות מחו"ל כן אמרו שם בא"י שע"ז יתייקרו מאד הירקות והיוקר יאמיר.

(א) והנה עיקר היסוד שכתב המנ"ח ושאר אחרונים ששביעת שדהו דומה לשביעת בהמתו ואמירה לעכו"ם בשביעית הוא אסור מדאורייתא מבואר במסכת ע"ז דף ט"ו ע"ב והרי שדה דאדם מצווה על שביעת שדהו בשביעית ומשמע מזה דדינו כשביעת בהמתו בשבת שהובא לפני זה, אבל משמע מכל הסוגיא דרק בעל השדה מצווה על שביעת

כמה ראיות שא"א לומר כן ע"ש, נשתוממת על המראה דמי הכריחו לפרש כוונה זאת בדבריהם, ולהוסיף ולהחמיר לדעתם מה שלא נזכר כלל מזה בדבריהם. וגם מעולם לא עלתה כן על לבם ושעיי"ז בא לגרוע ולסתור דבריהם לגמרי מטעם דלא משמע כן מכמה מקומות, ובא להקל עיי"ז להכריע כמהרי"ט ומבי"ט שהעמיס בדעתו דס"ל דאפי' בשדה ישראל אינו עובר הישראל אם נעבד ע"י עכו"ם וע"ש. ובאמת כולם בקוטב אחד יהלכו דאם נעבד שדה של ישראל אפי' ע"י עכו"ם ג"כ עובר הישראל בעל השדה, ואם נעבד שדה של עכו"ם לכ"כ ע"י אינם עוברים ח"ו בזה כללות ישראל, ולא עוד אלא אפי' אם נעבד שדה של ישראל חבירו, ואפי' ע"י ישראל, ג"כ אינו עובר על מ"ע דושבתה הארץ רק בעל השדה ולא ישראל אחר כנראה מלשון הש"ס דע"ז דף ט"ו ע"א דאמר והוי שדה אדם מצווה על שבתת שדהו בשביעית, הרי דדוקא על שבתת שדהו מצווה בין שנעבד ע"י ישראל בין שנעבד ע"י עכו"ם, אבל על שבתת שדה חבירו אינו מצווה ואינו עובר עליו כלל אם נעבד ע"י מי שהוא עכ"ל.

הרי מוכח להדיא מדבריו דעל שדה עכו"ם אינו עובר לא מטעם אנוס אלא מטעם התורה לא הזהירה אלא שדה של עצמו וממילא אם יאמר לעכו"ם לעבוד שדהו אין בו איסור דאורייתא אלא כל היתור איסור שבות דאמירה לעכו"ם.

(ה) והנה עוד ראי' גדולה שאין איסור אמירה בשדה עכו"ם מהמהרי"ט ח"ב סי' ס"ד ומהמרי"ט סי' מ"ז שהתירו להשכיר לגוי שוורים לחרוש שדהו והישראל ירויה ע"ז ובאמת בפרי הארץ (מזרחי) יו"ד סי' ד' הביא ראי' מהמרי"ט שהותר אמירה בשדה עכו"ם, ומאיך גיסא בשו"ת שעות דרבנן דף פ' הקשה על המבי"ט דאמאי מותר מי גרע מאמירה ות"י שם דס"ל כמהרי"ט קורקוס דבשדה עכו"ם אין איסור אמירה בכלאים, וה"ה בשביעית עכ"פ מוכח מהם דהוי כאמירה, [ובשעות דרבנן גופיה חולק אח"כ על המבי"ט ואוסר עיי"ש] ומה שרצו האוסרים לתרץ דאין דינו כאמירה

כזה. דגם בעיקר הענין אם בשדה של ישראל יש איסור אמירה מה"ת לאו כו"ע מודו בזה כמו שהארכתי בזה בשם החזו"א סי' י"ז סקכ"ה שכתב שם וגם עוד אחרונים כתבו כן בדעת הרמב"ם דמלשון הרמב"ם בפ"א מהלי' שמיטה ויובל מוכח דהוי אקרקפתא דגברא דכ"ה לשונו מ"ע לשבות בשנה השביעית מעבודת הארץ ועבודת האילן שנא' ושבתה הארץ שבת לה" עכ"ל ומזה מוכח דהמצוה אנברא ולא אשדה וכן ס"ל להחזו"א בשי' התוס' שם. וכוונת הגמ' רק דהוי גנאי בדבר הואיל והאיסור תלוי' בשדה. אבל התורת הארץ ס"ל בשי' התוס' דהוא מודה לרש"י, וגם בשי' המהרי"ט והמהרי"ט דהתירו להשכיר בהלבעה ס"ל לכמה אחרונים דס"ל להמבי"ט דהוי אקרקפתא דגברא ועייש"ב א"כ י"ל דהגם דלמעשה אנו מחמירים כהמנ"ח וסייעתיה דאסור מה"ת אמירה לעכו"ם י"ל דזהו רק מטעם ספק א"כ בשדה עכו"ם י"ל דהוי ס"ס דדילמא כל האיסור הוא רק אנברא ואת"ל דהוי אשדה כמו שבתת בהמתו דילמא הוא רק בשדה ישראל ולא בשדה אחר וה"ה בשדה של גוי הגם דקיי"ל אין קנין זהו רק שישאר אסור לעבוד מה"ת בשדה עכו"ם אבל עכו"ם גופיה אין מצווה ע"ז ואין אנו מצווים מה"ת מלמענו. ואם אמר לו לעשות מלאכה עובר רק איסור שבות כמו בשאר איסורים. ותלוי' בבעיא דגמ' בב"מ ד' צ'.

(ד) והנה רצייתי להעתיק כאן קצת מדברי שו"ת בני ציון מהגה"צ ר' דוד שפירא זצ"ל שה"י מגדולי ירושלים וז"ל בתשו' ח"א ס"ב אות צ"ה וגם מה שרצה בס' שבת הארץ (בק"א אות א') לאפשי פלוגתא והעמיס בכוונת מהרש"ל והמנ"ח, דס"ל דמ"ע דושבתה הארץ אינה שייכת דוקא על בעל השדה אלא היא מצווה כללית לכל ישראל וכל מי שעובר עבירה ועושה עבודת הארץ בשביעית. לא רק שהוא בעצמו עובר על עשה ול"ת אלא הוא מכשיל בזה את כל ישראל שהכל מבטלים על ידו את מצות ושבתה הארץ ואפי' אם נעבד שדה עכו"ם ע"י עכו"ם עוברים כללות ישראל, ולזאת דחה דבריהם והביא

וע"ז בנו המחמירים יסודם דאסור מה"ת לומר לעכו"ם, וכ"ה באמת דעת המהר"ם ש"ק בשי' המהרש"ל, אבל באמת אינו מוכרח לפרש במהרש"ל דאיירי בשדה עכו"ם, די"ל דאיירי בציוור הגמ' דהיינו חסום פרחי ודומיא דהכי אמר לגו זרע שדי וע"ז קאמר הרש"ל דאסור מה"ת וכ"ה שיטת הבני ציון בתשובה שהעתיקתי לעיל.

וכ"כ הגאון האדיר ר' פינחס עפשטיין זצ"ל בפי' המהרש"ל וז"ל בירחון דגל התורה שנדפס בשנת תרפ"א סי' ק"ג ד' קע"ב שם דף צ' ע"א תוד"ה אבל הכא דאיסור לאו שרי, אע"ג דמסכת מו"ק אמרינן דבשביעית וחולו של מועד אסור אמירה לנכרי וכו'.

עיין מהרש"ל ז"ל דגריס שבת [נדצ"ל דל"ג שביעית] ומטעמיה דבשביעית לכ"ע אסור משום דהארץ קדושה היא לה' ואף ע"י עכו"ם אסור, וע"ש ותמיה לי דהלא ע"כ דעת התוס' אינו כן מדרצו להוכיח בתוס' בדיבור הקודם חסום פרחי דמהירושלמי בנזקין גבי מחזיקין ידי נכרים בשביעית דקאמר א"ל חורש בה טבאות ואנא נסיבנא לך מינך בתר שביעית אומר ר"י דאין ראי' דהתם לפי שהתחיל. כבר לחרוש מפני דרכי שלום ע"כ משמע דלולא זה שפיר הי' ראייה, ומפורש דמותר לומר לעכו"ם חרוש בשביעית וג"ז רק אי משום דהוי אמירה לעכו"ם שביעית ת"ל לפי שיטת המהרש"ל אסור כלל מה"ת לחרוש ע"י עכו"ם וע"כ צ"ל דהתם לפי שהתחיל כבר לחרוש, ועוד צ"ע דלא הועילו כלום בתי' לפי שיטת מהרש"ל דאף בשהתחיל לחרוש, מ"מ הוי איסור דע"י אמירתו הארץ לא נשבת, אך אחרי הרעש קול דממה דקה דפשוט י"ל דטעם המהרש"ל לא שייך אלא בקרקע הישראל דקדושה ובעינין ושבתה הארץ ואסור ע"י עכו"ם אבל בקרקע גוי בודאי אין איסור כלל בעבודת העכו"ם מחמת ושבתה הארץ וז"פ וכן מצאתי במנחת חינוך.

וכבר הארכתי בזה בשנת השביעית שנת התר"ע עיין במכ"ע החבצלת להוציא מלב הטועה בזה, ואתי שפיר הכל ובזה מחוברין דברי התוס' בד"ה חסום דלפי מה שאמר ר"י

דאינו אומר לו בפ"י ואיירי שהוא יכול לשכור מגוי א"כ אינו נעבדת מחמת ישראל אין נראה לענ"ד דכל כי ה"ג ה"ל לפרושי להמבי"ט ומהריט"ץ דכל ההיתר הוא ביכול לשכור מגוי ג"כ ומדסתמי משמע דבכל אופן מותר אפי' באין יכול לשכור מגוי.

ו) והנה האוסרים הביאו ראי' חזקה מירושלמי שביעית פ"ד על המשנה דמחזיקים ידי עכו"ם בשביעית ופליגי בירושלמי ר' חייא ר' אמי חד אמר חרוש בה טבאות ואנא נסב מינך בתר שמיטתא, וחד אמר איישר וכתב הר"ש דגמ' דידן כמ"ד איישר וכ"כ המהרי"ק בדעת הרמבם ומשמע מזה דלא הותר אמירה ולדעת הגה"ק בעל דברי יואל כו"ע מודו דאם הוא לצורך שביעית אסור ודוקא אם אמר אנא נסיב בתר שמיטתא מותר.

וליישב דברי המתירים כתבתי שם דיש חילוק דבשנת השביעית אסור להחזיק דזה זמן איסור ובשנת השישית מותר דאינו זמן איסור דכל האיסור בירושלמי שלא יהי' האיסור קל בעיניו, והאוסרים הקשו ע"ז דבתוס' ב"מ משמע דבשעת חרישה קיל טפי, וזה יש לתרץ דבשעת חרישה ממש שהוא כבר חורש ב"כ וב"כ אז קיל אבל לפני חרישה יש לחלק בין שנת השביעית לשישית, כן יש לתרץ.

ועוד דיש שיטות דמר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ. ויש להאריך בכ"ז ואכ"מ.

ז) והנה עיקר נקודת השאלה הוא בב"מ ד' צ' ע"א בד"ה אבל הכא שכתבו התוס' שם אע"ג דבמסכת מו"ק י"ב, אמרינן דבשביעית וחולו של מועד אסור אמירה לנכרי התם, משום דשבת ויו"ט חדא מילתא וגזרינן אטו שבת והסביר מהר"ם פי' וחווה"מ איקרי יו"ט ושביעית אקרו שבת דהא שבת קריא רחמנא. והמהרש"ל מחק תיבת ובשביעית וז"ל וכ"מ בפסקי תוס' במסכת זאת וכן בס"א, ועל כל זאת אני אומר שטעות נפלה בספרים, כי בכל מסכת מו"ק לא נזכר אמירה לכותי בשביעית דאסור או דשרי, כי בודאי אסור אמירה לכותי בשביעית, אפילו אם תאמר שמתר בשבת לפי שהשביעית תלה הש"י קדושה בארץ דכתיב שנת שבתן יהי' לארץ והבן, עכ"ל.

ועוד דג"י מהרש"ל מוכרח מצד עצמו ראשית התוס' לא תי' כלום על שביעית כמ"ש שם הפרי הארץ, ועוד דכל מסכת מו"ק לא הוזכר איסור אמירה לעכו"ם בשביעית כמ"ש המהרש"ל בקושיא השניה.

ועוד דהפרי הארץ הביא זאת ג"כ בשם סמיכת זקנים ויכול להיות דסמך בעיקר על דבריו.

והנה אעתיק כאן לשון פרי הארץ בענין זה וז"ל שם בדף יא טור א' והתוס' שם ד"ה אבל הכא דאיסור לאו וכו' הקשו דאע"ג דבמסכת מ"ק אמרינן דבשביעית וחש"מ אסור אמירה התם משום שבת וכו', ודיבור זה קשה לכאורה אטו שבת ע"כ, ודיבור זה קשה לכאורה בתירוצם, דתינוח שתייצו שפיר לענין חש"מ דשייך שפיר איסור אמירה אבל בשביעית מה יענו, ועוד דלמה עשו עצמם כלא יודעים ולא זכרו בתירוצים ליישב ההוא דשביעית, ויכולנו לתרץ דבתירוצם נמי מתישב ההיא דשביעית דהא איסור שביעת הארץ אפקיה קרא בלשון שבת כאמור ושבתה הארץ שבת ל"ה, א"כ איכא למימר דגזרו איסור אמירה בשביעית אטו שבת, ועם כל זה לא הונח לי, וראיתי בכתבי מוריניו הרב כמוהר"א ז"ל עמד על דברי התוס' הללו הלא בספרו זרע אברהם הנדפס מחדש עיין עליו רש"ל בדיבור זה הגיה במקום מלת שביעית לגרוס שבת יע"ש וקרוב לדבריו ממש כתוב בספר סמיכת זקנים וע"ש והדברים ברורים.

הרי לך דמעצמו הקשה דהגי' בתוס' קשה ובע"כ צריך להגיה והביא ראי' מהרש"ל דצריך להגיה. וגם מספר סמיכת זקנים, אבל מי אמר לך דצריך להיות כפוף לכל שי' הרש"ל ובפרט להגר"פ עפשטיין זצ"ל ס"ל ממש ככל שי' רש"ל. וזה ברור לענ"ד.

והנה כשהייתי באה"ק אמר לי הגאון האדיר ר"מ בראנסדארפער שליט"א שמקודם פקפק מאד בהיתר ורצה לחתום לאיסור, אבל אח"כ שהראו לו את תשו' פרי הארץ שהתיר והוא הי' ג"כ רב בירושלים, אז חזר מהאיסור ואמר הואיל והפרי הארץ מתיר להדיא, א"א לאסור.

דלא דמי ואפי' לאמור לו דוש בתבואתך ג"כ מבעי ע"ז הביאו הירושלמי דהנזקין דשם אמר ליה בקרקע של הגוי ואור"י דאין ראי' וקם איבעי דגמ' ונכון בע"ה, עכ"ל רואים מזה דעתו באר היטב דכוונת הרש"ל הוא רק בקרקע של ישראל וע"כ אין לבנות מזה יסוד דיש איסור מה"ת אמירה בקרקע של עכו"ם וז"ב.

ח) והנה עיקר יסוד ההיתר של המתירים בנוי על תשו' פרי הארץ (מזרחי) שהי' מגדולי הספרדים ורב בירושלים ובשנת תפ"ז נדפס ספרו, והתיר שם להדיא אמירה לעכו"ם בשדה עכו"ם, וטעמו ונימוקו עמו דס"ל להלכה שביעית בזה"ז דרבנן, ודינו כשאר איסורים ובדרבנן בשאר איסורים ל"ג על אמירה לעכו"ם, וז"ל בסוף סי' ד' בחי"ד וחזר הדין דהדין אמת דמותר לומר לגוי לזרוע לו תבואה בשביעית בקרקע הגוי דומיא דכלאים דשרינן ליה לגוי מטעם דכיון דהגוי זורע בקרקעו מותר, ואין בזה משום שליחות לגוי וא"כ חזר הדין לנ"ד נמי דשרי ואח"כ הביא ראי' ג"כ מהמהר"י ט"ץ סי' מ"ז דשרי אמירה כמש"כ לעיל.

והנה האוסרים כתבו ע"ז דהואיל ולבעל פרי הארץ לא הי' ספר הרש"ל במקורו רק הביא בשם זרע אברהם שהביא בשם רש"ל שמחק תיבת בשביעית מהתוס' ולא ראה בהרש"ל גופיה שאדרבה שביעית חמור טפי ואסור מה"ת אמירה לעכו"ם. ע"כ א"א לסמוך על שיטת פרי הארץ.

והנה לענ"ד דבריהם תמוהים דמה בכך שהביא בשם זרע אברהם הלא לפי שיטת הגר"פ עפשטיין זצ"ל והבני ציון מתאימים דבריו לשי' מהרש"ל דהמהרש"ל דיבר רק בשדה ישראל דומיא דמציאות הגמ' חסום פרחי. ועוד מי אמר להם שהזרע אברהם לא הביא כל דברי מהרש"ל.

ועוד לו יהא כדבריהם דהמהרש"ל אסר מה"ת אפי' בשדה עכו"ם יכול הפרי הארץ בזה לחלוק על המהרש"ל כמו שמצינו בהרבה מקומות בחזקת ס"ל ובחזקת פליג עליו, הלא הפרי הארץ הי' רק מאה שנה אחר המהרש"ל.

ובתשׁו' הרלב"ח ס' קמג. כולם כתבו דהוא רק מדרבנן, ועל כולם גדול הדור שהי' באה"ק ה"ה מרן החזו"א פסק כן להדיא בכמה מקומות.

ובהראשונים פסקו כן הרשב"א והריטב"א הסמ"ג ובסמ"ק והחינוך והר"ן והיראים והטור והסה"ת, ועוד.

ובדעת הרמב"ם יש מבוכה גדולה ואכ"מ להאריך והמהרי"ק בפ"ט ה"ב כתב בדעת הרמב"ם שהוא מדרבנן וכתב שם שגם מצא כתב יד מהרמב"ם דכתב להדיא דהוא מדרבנן.

ע"כ אין אנו מוכרחים לקבל מש"כ הגר"ב זילבער שליט"א בהל' שביעית ד' קל"ה מכת"י הרמב"ם דכתב דהוא מדאורייתא דמאי אולמא האי כתב מהאי כתב, וגם אין הכרח משם לומר דהוא מדאורייתא בזה"ז דכתב שם לחלק מא"י לסוריא וי"ל דא"י חמור הואיל ועיקרו מדאורייתא. וי"ל ע בזה, עכ"פ אפי' אם נאמר דהרמב"ם ס"ל דהוא מדאורייתא אבל רוב ראשונים ס"ל דהוא מדרבנן. ואצתיק ג"כ מב' מחברי זמנינו שכתבו ג"כ להלכה. דהוא מדרבנן, אן בספר אור לציון מהגה"צ ר' בן ציון אבא שאול ז"ל שהי' מגדולו הספרדים וגם התנגד בכל תוקף להיתר המכירה כתב במבוא לספרו ברך ט' ולמעשה כתבו האחרונים דקיי"ל כדברי רוב ראשונים דשביעית בזה"ז אינה מה"ת, וגם אינו מידת חסידות בעלמא. עכ"ל. בן בספר משמרת השביעית מהגאון ר' משה מרדכי קארפ שליט"א כתב בפ"ג ה"א ונחלקו הראשונים ז"ל אם בזה"ז שאין נוהג יובל אם שביעית מה"ת והסכמת רוב הפוסקים דהוא מדרבנן וגם בדרך אמונה פ"ט כתב דהוא רק מדרבנן, וכן העתיקו רוב גדולי דורינו.

עכ"פ רואים אנו דשיטת רוה"פ דהוא מדרבנן א"כ יש להבד"ץ בירושלים רשות לפסוק כן ובפרט לפי הצורך. והגם דהגר"ח ברלין ז"ל החמיר דהוא מדאורייתא, כל ב"ד בשעתו יש להם רשות לפסוק כרצונם דהלא גם הפאת השלחן ועוד פסקו דהוא מדרבנן ולא הי' מנהג קבוע בירושלים לפסוק לחומרא

ומש"כ הרה"ג ר' מנשה ר' מנשה פילאף שליט"א על מה שכתבתי דהתוס' דאסרי אמירה לעכו"ם בשביעית הוא לשיטתייהו דס"ל דשביעית, אסור בזה"ז מה"ת, זה אין לו שחר זהו לפי שיטתיה דהמהרש"ל דיבר בשדה של גוי אבל לשיטתי דהמהרש"ל איירי רק בשדה ישראל, וצריך למחוק תיבת בשביעית וודאי יש לו מקום מה שכתבתי.

ט) בענין שביעית בזה"ז אם הוא מדרבנן.

הנה הרה"ג ר' מנשה פילאף שליט"א הביא בתשׁו' דקשה לסמוך על השיטה דשביעית בזה"ז הוא דרבנן והביא ממרן בעל דברי יואל ואפקעתא דמלכא וערוך השולחן ועוד שהחמירו בזה לחוש להשי' דשביעי' בזה"ז הוא דאורייתא, והנה עכ"ז מצינו להרבה מגדולי הפוסקים דפסקו דשביעית בזה"ז הוא דרבנן כמ"ש המבי"ט בח"ב סי' ס"ב דכתב שם בסוף חשבותו בענין ארנונא דמי שרוצה לסמוך על השי' דשביעית בזה"ז הוא דרבנן יכול לסמוך ובפרט בשעת הדחק. וגם בענינינו הוא שעת הדחק, וכן בנו של המבי"ט בחש"ו מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' נ"ב, וכן הרבה מגדולי הספרדים שגרו בא"י ה"ה בתשׁו' פרי הארץ שהבאנו לעיל, וכן בשו"ת נחפה כסף דהוא רבו של החיד"א ביו"ד סי' ד' פסק דהוא דרבנן, וכן בשו"ת שער המים סי' ו', וכן בשו"ת מהרשד"ם יו"ד סי' קצ"ב, ובשו"ת הרשב"ש סי' רנ"ח, וכן בשו"ת התשבץ ח"ג סי' ר"א ר"ב.

ועל כולם בספר פאת השולחן שהי' מרא דארעא דישאל פסק בסי' כ"ג סק"ב דהוא מדרבנן וכתב דהכ"מ דכתב דהוא מדאורייתא לשי' הרמב"ם חזר בו סוף ימין בתשׁו' אבכת רוכל שכתב בשנת של"ד דהוא דרבנן, ואזלינן בתריה דהי' בסוף. עכת"ד וכן דעת הטור בסי' שלי"א דהוא דרבנן וגם הב"י שם הסכים עם הטור וגם ראיתי מי שכתב דהב"י הי' אחר הכס"מ א"כ אזלינן בתריה.

וגם בשו"ת מהרש"ם ח"ב יו"ד סי' ל"ט כתב דהוא מדרבנן וכן בשו"ת שמן המור יו"ד סי' ד. ובשו"ת אחיעזר ח"ב יו"ד סי' לט.

דין הגדול שבירושלים שהי' תחת הנהגת גאון ישראל וקדושו הגר"ל דיסקין זיע"א והגר"ש סאלאנט זצ"ל והגה"ק ריח"ז זיע"א וכו' שאסרו המכירה וגם אסרו הפירות בדיעבד לא ס"ל להו לגמרי לשיטת סה"ת מדאסרו הפירות גם בדיעבד. עכ"ד.

והנה אפתח באחרונה דמש"כ מדאסרו גדולי ישראל את פירות של המכירה מוכח דלא ס"ל לסה"ת, זה אינו ראי' אלא טעמם הוא דס"ל דכל המכירה אינה מכירה מדלא נעשית בטאב"ו כמ"ש הגה"ק הרידב"ז וגם דהוי הערמה גדולה ובלב כל אדם שאינו קנין באמת ובמכירת חמץ אמרינן כדי שלא יעבור על כל יראה גמר ומקנה אבל הכא בשביל הפקעת מצות שביעית לא ימכרו כל הארץ לנכרי אדרבה נוח לנו לשמור את השביעית מלמכור כל הארץ לנכרי, כמ"ש החזו"א ועוד אחרונים עכ"פ הגדולים דנו זה דהמכירה אין בה ממש והוי פירות של ישראל שנעבדו באיסור.

אבל כאן הדיון בפירות של נכרי ממש לא ע"י ההיתר המכירה אם אפשר לסמוך על סה"ת לענין אמירה ואם סה"ה הוי דעת יחיד ממש.

הנה הרה"ג הנ"ל כתב שהחזו"א חזר בו בסי' כ' מסי' ו' סק"ו והביא זאת ג"כ בשם הגר"י דינקליס זצ"ל אבל אי לאו דמיסתפינא הו"א דבסי' כ' מדבר לענין קדו"ש ובסי' י' דיבר שלא לאסור הפירות בדיעבד ואינו מוכרח שחזר בו בסי' כ' בסי' י' וזה אמת שבסי' כ"ז חזר בו ממ"ש דמכירה ע"י עצמו חל בדיעבד, בזה כתב הגר"י קנייבסקי זצ"ל שחזר בו אבל שאפשר לסמוך על סה"ת לגבי שלא לאסור הפירות אינו מוכרח שחזר בו.

והנה דעת מרן החזו"א ודעת מרן הגה"ק רשכבה"ג מהר"י טייטלבוים זי"ע בתשו' דברי יואל שדעת סה"ת הוא ממש יחידאי וא"א לסמוך עליו. אבל אני רוצה לדון בזה ברמת ובזיע כתלמיד הדין לפני רבו דלכאורה זה לא הוי דעת יחיד ממש.

והנה בעיקר דין פלוגת התנאים אם יש קנין לעכו"ם וכו' הגם דפסק הרמב"ם בפ"א

דהוא מדאורייתא. וגם הגאון ר"ש סלאנט ז"ל שהי' רב בירושלים פסק דהוא מדרבנן כמו שיובא לקמן אי"ה.

ומש"כ הואיל ומתיירי המכירה השתמשו בהיתר זה צריך להתרחק מזה אין אני מודה לו בזה דהא החזו"א שהי' מראשי הלוחמים נגד היתר המכירה פסק ג"כ דהוא מדרבנן, וחביבים ד"ס יותר מיינה של תורה וגם הגאון הנורא הרידב"ז זצ"ל ששפך חמתו נגד המתירים כתב בבית רידב"ז ד' מה ע"ב וזל"ק ויתחרשון וישתתקון ויתאלמו הצדוקים והכופרים אשר בקרבינו שצועקים למה לא יתירו הרבנים דזמנינו את שמיטת הארץ כמו שתיקן הלל פרוזבול. וכו'... משא"כ קדושת שביעית שעל חרישה וזריעה שהטילו חכמים קדושה על הארץ מי יוכל לבטל וכל העובר על ד"ס חייב מיתה וחביבה עלינו דברי סופרים יותר מיינו של תורה הדור אתם ראו כמה יקרה וגדולה מצות שביעית בכל פרטיה וכו' עיי"ש ב"ל"ק החוצב להבות אש, עכ"פ אפי' אם הוא מדרבנן אפשר לדחות את היתר הידוע וד"ל, אך מודינא ליה בזה שא"א להשתמש בספק שנת השמיטה שיש בזה מסורת כמ"ש הרמב"ם וגם א"א להשתמש בשי' הרז"ה שהוא יחידאה ממש ונדחה מההלכה.

י) אם אפשר לסמוך על סה"ת לענין אמירה לעכו"ם.

הנה כתבו כמה מהרבנים המתירים, וגם אני הקטן בתוכם דלגבי אמירה לעכו"ם אפשר לסמוך על שיטת סה"ת דבזה"ז דשביעית דרבנן, קיי"ל דיש קנין, והגם דכתב החזו"א דהוא שיטה יחידאי אבל לגבי אמירה לעכו"ם כדאי הוא סה"ת לסמוך עליו וגם החזו"א בסי' י' סק"ו סמך עליו שלא לאסור הפירות בדיעבד, וע"ז כתב הרה"ג ר' מנשה פילאפף שליט"א דא"א לסמוך על סה"ת דהוא שיטה יחידאי. וגם כתב בלשון אפשר, וגם החזו"א בסי' כ' חזר בו ממה שכתב בסי' י' וס"ל להלכה דנוהג קדו"ש בפירות נכרים. נגד שיטת הב"י וכשיטת המבי"ט ומהרי"ט ועוד כתב דרק מתיירי המכירה סמכו על סה"ת, וכל גדולי ישראל האמיתים שאסרו המכירה ובפרט בית

מסה"ת וסמ"ג ובירושלמי מפורש דלפי בירור הפסק מרבינו ורוב הפוסקים דשביעית דרבנן וכ"כ הטור וב"י סי' שלא וכמשכ"ל ס"ק כ"ג באורך ובסוגיא דירושלמי דדמאי שהבאתי בסי' טז שם מפורש דבדרבנן קיי"ל יש קנין וכ"כ הסמ"ג עשין קל"א וזו הוא תקנה גדולה להדרים בא"י בזה"ז, וכ"כ רה"ג ביר"ד סי' שלא ס"ק כ"ז וז"ל ונ"ל דה"ה לענין קנין לנכרי בזה"ז דרבנן יש קנין כמו סוריא ועיי"ן רש"י ביטין מ"ז א' ד"ה בסוריא ע"ש ושם הארכתי ולא אכפול פה עוד וא"כ ודאי ברור כשמש דמותו לקנות תבואה ופירות מגוים בא"י ולאכלם בלא קדו"ש עכ"ל הצריך לעניננו.

חזינן להדיא מהפ"ה דפסק כסה"ת והגרא"א והסמ"ג דיש קנין בזה"ז.

וכן יצא בא"י ספר נפלא על קדו"ש בפירות נכרים ושמו מנחת שביעית ויצא לאורה בשנת תשס"א וממש לא נראה עדיין ספר כבושם הזה, והביא שם הרבה מאד פוסקים דפסקו כסה"ת וגם כתב שם בדף קצ"ד דהכפתור ופרח ומבי"ט נקטו בפשיטות דהסה"ת סובר דבודאי בזה"ז יש קנין.

והפוסקים שהביא עוד חוץ מפוסקים הנ"ל רש"י בסנהדרין כו. הרש"ס בדעת הרשב"ם בב"ב צ' ע"ב, והמאירי בסנהדרין, והמרדכי והטור בהל' א"י והמבי"ט בח"ב סי' ס"ד כתב דאפשר לסמוך על סה"ת, [ועיי"ש דאיך יתאים לשי' המבי"ט הידוע דיש קדו"ש בפירות נכרים] והרב"ז על הרמב"ם בפ"ד הכ"ט כתב דלמ"ד שביעית בזה"ז דרבנן אפשר לסמוך דיש קנין לנכרי, והב"י באבקת רוכל סי' כ"ד ובאחיעזר סי' ל"ט דייק מיניה דס"ל כסה"ת, והגרא"א והפ"ה"ש והק"ן אורה.

והנה בספר מנחת שביעית סיים בדף רכ"ה מכל האמור בפרק זה נראה דהרבה אחרונים פסקו כסה"ת שבזמן הזה יש קנין לגוי בא"י ולפ"ז אין קדו"ש בפירות הגוי וע"ז סמך הפה"ש לפסוק כן. וכן הביא השדי חמד מספר ביכורי שלמה וז"ל אחר זמן רב שנסע הגה"צ מו"ה מרדכי גימפל שליט"א לארץ הקדושה

מהל' תרומות הל' י' דאין קנין וכ"פ בשו"ע סי' של"א אבל עכ"ז יש ראשונים דפסקו דיש קנין ה"ה הרמב"ם בפיה"מ בפאה פ"ד מ"ט ובדמאי פ"ה מ"ט ובמכשירין פ"ב מ"י וכ"ה שיטת הרע"ב מברטנורה בפאה פ"ד מ"ט דקיי"ל דיש קנין, ובסה"ת נסתפק כמאן קיי"ל אי יש קנין או אין קנין.

ובתשו' אבקת רוכל סי' כ"ד כתב על המבי"ט והחכם הח"ר ר' משה נר"ו הניח דברי בעל הספר ותפס דברי הגה"ה שאמר שמה שהוא אסור מה"ת מפני שבת הארץ וקדושתה, לא הופקעה בקנין הגוי וכתב שהוא הלכתא בטעמא, ואיני רואה טעם בסברא זו מבזו דאיכא למימר דבמחלוקת שנויה נחלקו דמר סבר יש קנין לגוי להפקיע שביעית דקרא כתיב והיתה שבת הארץ לכם ולא לגוים, ועוד שהרמב"ם מפרש בפ"א מהל' תרומות שמה שאמרו אין קנין לגוי בארץ להפקיע מן המצות היינו לענין שאם חזר ישראל ולקחה ממנו וכו' אבל כמו זה ביד גוי מופקעת היא עכ"ל. חזינן מיניה דסבר ד"ל דיש קנין בשביעית וכ"ז הוא חוץ מסברת סה"ת דבזה"ז דשביעית דרבנן דיש קנין. אלא סבר דבעצם י"ל דיש קנין מכח לכם ולא לגוים.

והנה יצא לאור בא"י בסוף שנת השמיטה תשנ"ד ספר מנחת הארץ ליישב מנהג ירושלים שאין חוששים להחמיר לנהוג קדו"ש בפירות נכרים והביא שם הרבה פוסקים דס"ל כסה"ת, ועל הספר יש הסכמה גם מגאב"ד דירושלים הגה"ק ר' משה ארי' פריינד זצ"ל וגם מהגאון האדיר ר' חיים פנחס שיינברג שליט"א וכתב שם בהסכמתו דהמחבר בא לבאר מנהג ירושלים ע"פ הוראת הב"י ודעימיה והבאים אחריהם ה"ה שרפי מעלה תלמידי רבן של ישראל אדונינו הגר"א זצוק"ל ובראשם מרא דארעא דישאל הגאון בעל פאת השלחן זצוק"ל עכ"ל.

והנה דעת בעל פה"ש שהי' בזמנו מרא דארעא דישאל לפסוק כסה"ת בסי' ט"ז סק"מ ובסי' כ"ג ס"ק כ"ט, וז"ל בסי' כ"ג סק"ט שם בסופו אמנם שים עיניך בעיון כמה שכתבתי לעיל בסי' ט"ז סק"מ באורך בראיות ברורות

אהרן הלוי פראג זצ"ל והוא הי' גם מקנאי ירושלים והוא הציל את התת"ם שלא ליפול ברשת הציונים.

ובמאמר הזה נגע בהרבה ענינים שכתבנו לעיל ושם בד' רס"א כתב דיצא לנו מזה דגם באיסור שבת החמור הותר אמירה לנכרי בדבר שהוא מדרבנן אם הוא לצורך הרבה, וק"ו לשאר איסורים דאף שביירונו דגם בדבר שהוא מדבריהם אם יש לו עיקר מה"ת אסרו בו אמירה לנכרי אבל במקום צורך גדול, לא עדיפי משבת דשרי והרי תקננו פרוזבוטי לאחינו בני המושבות העניים להתיר להם אמירה לנכרי מפני צורך הרבה שיש בדבר הן בעבודת הכרמים שלא יפסדו הפסד גדול, אם לא יעבדו וכן בפרדסים, והן בשדות לבן, ובגנות ירק שזה עיקר פרנסת ביתם, עכ"ל הצריך לעניננו והוא התיר אפי' בשדה ישראל עייש"ב דס"ל בזה"ז שהוא דרבנן אין איסור שבתה על הקרקע אבל בזה א"א להקיל כמותו דמכל הפוסקים משמע לאיסור אבל בשדה עכו"ם אפשר לסמוך עליו ולהתיר שבות דשבות, בצירוף כל הקולות שנאמרו בזה.

(יב) וראיתי עוד היתר בגליוני הש"ס מהגר"י אנגל ז"ל על הסוגיא בב"מ ד' ק' בד"ה מהו שיאמר אדם שכתב וז"ל ועיין ט"ז יו"ד סי' רצ"ז סק"א דאיסור שאינו חובת הגוף רק חובת קרקע דא"י שרי ביה אמירה לעכו"ם לרמב"ם ע"ש ומובן מאליו דלגבי שביעית ל"ש ההיתר כ"א לגי' הרש"ל, ולהשיטות שהרש"ל דיבר רק בשדה ישראל כמבואר לעיל והוא כעין ההיתר שכתבנו בשם הלבוש.

והגם שיש עוד להאריך בענינים אלו לא רציתי יותר להאריך עכשיו ולענ"ד נראה דמסקנא דמילתא דיש לפסק הבר"ץ יסודות חזקים בהלכה ושפיר פסקו.

אבל מ"מ הואיל והרבה פוסקים החמירו בזה וגם לגי' מהר"ם בתוס' אסור מטעם אמירה, ולגי' מהרש"ל לפי שיטת המהר"ם שי"ק וסייעתיה אסור מדאורייתא, וגם משמעות התוס' בד"ה חסום דאסור מטעם אמירה א"כ בודאי המחמיר לעצמו תע"ב מן

כתב לי, וז"ל כשהייתי בקיץ העבר בירושלים עיה"ק תובכ"א ושאלתי לידיד נפשי הגר"ש סלנט שיחי' מאתרוגים דשנה הזאת שנת השמיטה והגיד לי שהזהיר לקנות ולמכור רק של גוים באמת ובוזה הכריעו רובם ככולם ואחרון הגאונים בזמן וראשון במעלה הגר"א ז"ל דיש קנין לגוי בזה"ז להפקיע מחיוב עכ"ד.

ובר מן דין יש לסמוך על שיטת הכס"מ ברמב"ם שהגם דקיי"ל אין קנין זה בחזר וקנאה, אבל כל זמן שהוא אצל הגוי הוא מופקע מקדושה ועיי"ש במנחת שביעית בד' קי"ט דהרבה אחרונים סברי בדעת הכס"מ דלא רק הפירות נפקעים מקדו"ש אלא גם הקרקע ה"ה המהרי"ט בסי' מ"ג והגר"א ביו"ד שלא סק"ח והמנ"ח במצוה רמ"ה והחזו"א שביעית סי' ג' ס"ק כ"ה ועוד אחרונים ולדידהו פשוט דגם מותר אמירה לעכו"ם.

והנה מכל הפוסקים הנ"ל רואים אנו שדעת סה"ת אינו דעת יחידי והנה ישראל יעבוד בשדה עכו"ם ח"ו לסמוך ע"ז כמו שהורו לנו כל גדולי ישראל, אך לענין אמירה לעכו"ם שפסקו הבר"ץ להתיר שפיר יש לסמוך על סה"ת בצירוף כל הקולות שנאמרו בענין זה וגם רק בשדה של עכו"ם ולא בשדה של ישראל ח"ו.

והנה עכשיו דנחתנין לזה דאפשר לסמוך על שיטת סה"ת וסייעתיה לגבי איסור אמירה, א"כ ירד גם השאלה מהירושלמי שכתבנו לעיל דנחלקו שם בענין מחזיקין ידי עכו"ם אם מותר לומר חרוש בה טבאות וכו' או רק איישר, ואנן קיי"ל כמ"ד איישר א"כ אסור לכאורה אמירה בשביעית אבל לפי מש"כ התורת הארץ בפ"ו דהמחלוקת בירושלמי, תלוי אם יש קנין ומ"ד איישר ס"ל אין קנין ואם סומכים אנו לגבי אמירה אמ"ד דיש קנין א"כ אפשר לסמוך גם אמ"ד חרוש בה טבאות. ואתי הכל שפיר.

כ"ז כתבתי בדרך אפשר אם יסכימו אתי הרבנים שליט"א.

(יא) והנה יש עוד מאמר נפלא בענין שביעית בספר הר המור מדף רל"ט עד ד' רצ"ה. והוא מאחד מגדולי ירושלים זצ"ל ה"ה רבי אברהם

ות"ח מרבים שלום בעולם ובזכות השלום
 והאחדות ובזכות שמירת שביעית כהלכתה
 נזכה בקרוב לביאת גוא"צ בב"א.
 כ"ז כתבתי להלכה ולא למעשה כי אני
 ראוי לפסוק בזה למעשה רק גדולי הרבנים
 יראו דברי ואם הם מסכימים לזה יורו כן.

השמים ושכרו אתו והמחמיר יחמיר בצינעא
 שלא בדרך מחלוקת, כמ"ש האחרונים שאלו
 שמחמירים בפירות עכו"ם בקדו"ש שיעשו
 בצינעא בדרך שלום. ויש בזה גם חשש לא
 תתגודדו כמ"ש המבי"ט אבל בצינעא שפיר
 דמי. וגם יעשו רק בדרך חומרא.

רמז לימי החנוכה מן התורה

סמך שמן זית לסוכה לומר שגומרים ההלל כל ח' ימי החנוכה כדרך שגומרין
 אותו כל ימי החג.

(בעל הטורים פ' אמור)

להאיר אף במקומות הנמוכים

...קודם נס חנוכה היתה ירידה גדולה כביכול להשכינה שנכנסו גוים להיכל
 וכו', וע"כ הוצרך לירד מלמעלה אור גדול כ"כ שיאיר אפילו במקומות
 הנמוכים, לכך הוא דוקא בסוף חודש ודוקא למטה מי', דלעולם לא ירדה שכינה
 למטה וכו', ודוקא ברשות הרבים במקום הקליפות, ודוקא בלילה שהוא זמן
 התגברות וכו', והגיע האור אפילו לבחי' רגלין וזה עד שתכלה רגל מן השוק.

(אמרי פנחס אות ריט)

סגולה לפקוד עקרות

מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר
 פקידת עקרים ועקרות כעין ראש השנה, ולדעתי עיקר הסגולה ביום האחרון
 הנקרא בפי כל "זאת חנוכה", אשר כוונתו מן "נוצר" עד "ונקה", על פי מה
 שכתב האריז"ל לכוון בהדלקת הנרות אל הי"ג מידות, היינו ביום ראשון למידה
 הראשונה, א-ל, ובליל שני רחום, עד בלילה השמיני מן ונוצר עד ונקה, מזל
 עליון ומזל תחתון. ובני חיי ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא
 מילתא. ואף על פי כן יש לרמז על כל ימי חנוכה, כי "מתתיהו" בגימטריא "ראש
 השנה".

(בני יששכר ב', י')